

Reactienota: concept Notitie Reikwijdte en
Detailniveau FFW november 2025

Inleiding

Van vrijdag 16 mei 2025 tot en met donderdag 26 juni 2025 lag de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (hierna: concept-NRD) ter inzage voor het project Gaswinning Friesland Follega Woudsend (hierna: Gaswinning FFW). In die periode was het mogelijk een schriftelijke reactie te geven op het concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (Concept-NRD). Het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) en Vermilion vinden participatie van de omgeving in het project belangrijk. Het doel van het ophalen van suggesties, meningen en reacties is om de omgeving vanaf het begin een plek in het project te geven en te betrekken bij de planvorming. In totaal zijn 275 reacties binnengekomen. Het ministerie van KGG en Vermilion bedanken de indieners voor de geleverde input en het meedenken in deze fase van het project.

Participatie is een vereiste bij het doorlopen van de projectprocedure en het vaststellen van het projectbesluit. Vermilion heeft het participatieplan vastgelegd in het VenP. Het VenP beschrijft hoe de omgeving inspraak heeft gedurende de projectprocedure en de milieueffectrapportage. Het bevat de definitieve inspraakmomenten, op wat voor manier reacties ingediend kunnen worden en hoe de doorlopende informatievoorziening verloopt. Een goede samenwerking kan leiden tot betere oplossingen en meer vertrouwen tussen de partijen.

Het project FFW staat nog aan het begin van een lang traject. Op zijn vroegst kan in 2028 worden gestart met de daadwerkelijke gaswinning. Er moet nog veel worden onderzocht voordat het ministerie daarover kan besluiten. Als bijlage bij deze reactienota vindt u een schema met de verschillende stappen die worden doorlopen in de procedure voor FFW. Op dit moment hebben wij stap 3, het vaststellen van de NRD, afgerond. In de NRD staat de onderzoeksopzet voor het Milieueffectrapport (mer). Hierin wordt er gekeken naar de mogelijke locaties en de milieueffecten. De onderzoeken van het mer zorgen voor de onderbouwing van het kiezen van de mijnbouwlocaties en leidingroutes. Als deze keuze is gemaakt, volgt weer een terinzagelegging. Dat betekent dat uw mening en inbreng wordt gevraagd op de stukken.

Tijdens de terinzagelegging van het c-NRD zijn op 3 en 10 juni twee inloopbijeenkomsten georganiseerd waaraan belangstellenden konden deelnemen. Tijdens deze inloopbijeenkomsten heeft het ministerie meerdere plenaire sessies gehouden over de procedure tot en met de besluitvorming van het project. Daarnaast waren het ministerie, Vermilion en Bilfinger aanwezig met informatieve posters over verschillende aspecten van het project. Bezoekers konden langs deze poster lopen en in gesprek gaan met vertegenwoordigers van de betreffende partijen. Uit deze gesprekken, de plenaire sessies en de ingediende reacties op het c-NRD is veel waardevolle informatie opgehaald. Deze informatie zal gebruikt worden bij het opstellen van de MER-documenten (plan-mer & project-mer).

In deze reactienota vindt u antwoorden op de hoofdpunten uit de ingediende reacties. Diverse voorstellen uit de reacties worden meegenomen in het project. Zo is er een voorstel voor een potentiële winlocatie gedaan en was er veel vraag naar de situatie met de bodemdaling en het effect op de waterhuishouding, natuur en veenweide. Alle worden meegenomen in het verdere traject. Daarnaast is in het VenP aangegeven dat er tijdens de verkenningsfase gewerkt wordt naar een Voorkeursalternatief (VKA). Na de locatiekeuze volgen onderzoeken over de milieueffecten van deze locatie. Uiteindelijk worden de locaties vastgelegd in het ontwerp-projectbesluit, dat ter inzage gaat en waarop iedereen kan reageren. Om al eerder te kunnen reageren op de locatiekeuze, is er nu gekozen om de locatie al eerder formeel vast te leggen door middel van een Voorkeursbeslissing (VKB). Als de minister het concept-VKB vaststelt, kan iedereen een zienswijze indienen en daarmee reageren op de keuze van de locatie. Hiermee wordt al eerder in de procedure de mogelijkheid geboden te reageren op de locatiekeuze.

Hoe vind ik mijn ingediende reactie terug?

Iedereen die voor het einde van de terinzagelegging een reactie heeft ingediend, heeft een brief ontvangen waarin het registratienummer staat. Aan de hand van de laatste 4 cijfers van het registratienummer kan de reactie en het antwoord daarop in deze reactienota worden gevonden. Deze reactienota staat ook op onze website: [Gaswinning FFW | RVO.nl](#). Daarin kunt u met het betreffende registratienummer sneller zoeken naar de antwoorden op uw reactie.

Volg - nr.	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	Onderwerp
1			<i>Wet- & Regelgeving Procedure</i>
1.1	Procedure van het project 1010, 1164, 1367, 1368, 1373, 2894, 3926	Reactie	De indieners ervaren de inspraakprocedure als beperkt en vragen zich af in hoeverre hun reacties daadwerkelijk invloed hebben op de besluitvorming. Er lijkt geen sprake te zijn van duidelijke "go/no-go"-momenten. De indieners verzoeken om heldere communicatie over het doel van de inspraak, transparantie over de besluitvorming, en een duidelijke terugkoppeling over wat er met de ingediende reacties is gedaan.
		Antwoord	De komende 2 á 3 jaar gaan betrokken overheden, initiatiefnemers en het gebied gezamenlijk een heel traject door van overleg, onderzoeken en keuzes maken. Hierbij wordt de omgeving betrokken. Het is niet zo dat de uitkomst nu al vaststaat. In deze reactienota wordt geprobeerd zo goed mogelijk in te gaan op de ingediende reacties. Daarnaast zal ook in het eerste deel van het milieuonderzoek, het plan-mer, worden ingegaan wat er met de reacties is gedaan. Wat wel vaststaat is dat het Kabinet heeft gekozen voor het Kleineveldenbeleid en daarmee in principe deze gaswinning, wanneer dat veilig en verantwoord kan, mogelijk wil maken. Het Kleineveldenbeleid betekent dat we in Nederland nog gas winnen uit kleine gasvelden. Wat ook vaststaat is dat de initiatiefnemer voor deze regio al sinds jaren een winningsvergunning (concessie) heeft. Of en waar deze mijnbouwlocatie echt gerealiseerd gaat worden hangt af van de uitkomst van de onderzoeken en besluiten in de komende jaren. De Projectprocedure en de milieueffectrapportage (waarvoor milieuonderzoek gedaan wordt) hebben als doel duidelijk te maken wat de plannen voor gaswinning zijn en welke gevolgen ze kunnen hebben. Vanaf het begin van de Projectprocedure nemen we de omgeving zo goed mogelijk mee. Zo wordt alle informatie, zoals de tijdlijn en hoe iemand een reactie in kan dienen, tijdig op de websites geplaatst. In deze tijdlijn zie je wanneer de informatie-, inspraak- en beslismenten zijn. Deze infographic is als bijlage bij deze reactienota gevoegd. Op verschillende momenten worden er ook informatieavonden georganiseerd en worden omwonenden geïnformeerd via verschillende wegen zoals persoonlijke brieven en/of huis-aan-huis bladen. Meer informatie hierover is te vinden in het Participatieplan op www.rvo.nl/gaswinning-ffw We proberen dit altijd zo duidelijk en overzichtelijk mogelijk te doen. Begrijpelijke taal is daarbij erg belangrijk. Zo is er bijvoorbeeld een korte publieksvriendelijke versie gemaakt van de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau. Hierop heeft iedereen kunnen reageren tijdens de terinzagelegging. In de loop van het project komt het nog een aantal keren voor dat er stukken ter inzage worden gelegd (zie tijdlijn). De reacties en antwoorden hierop worden steeds gepubliceerd op onze website.

1.2	Vergunningen 1227	Reactie	Indiener wil weten of de besluiten op het Projectbesluit en de beschikkingen pas in werking treden op het moment dat deze onherroepelijk (definitief) zijn.
		Antwoord	Nee, de besluiten treden in werking na afloop van de beroepsperiode. Dit is zes weken na publicatie van het definitieve besluit.
1.3	mer / onderzoeken 1148, 1164, 1187, 1224, 1227, 1273, 1373, 1427, 1465, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 3077, 3079, 3091, 3102, 3157, 3196, 3219, 3230, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3269, 3346, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3401, 3455, 3570, 3602, 3608, 3646, 3787, 3890, 3926, 3995, 4027, 4043, 4065, 4164, 4174, 4294, 4308, 4326, 4375, 4387, 4391, 4620, 4860, 4861, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4746, 4752, 4804	Reactie	Indiener wilt dat er deskundig en onafhankelijk onderzoek plaatsvindt. Hierbij moeten de effecten (veenweide, waterbeheer, bodemdaling en trillingen) voor zowel de korte als de lange termijn van het project worden onderzocht. Het gaat hierbij om zowel directe als indirecte effecten. Indiener wil ook specifiek weten wie de deskundigen uitkiest en naar wie geluisterd gaat worden betreft resultaten? Zijn de deskundigen daarnaast ook te vertrouwen?
		Antwoord	Voor dit project wordt een volledige milieueffectrapportage (mer) uitgevoerd. In een mer wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van een project voor het milieu. Dit betekent dat er onder andere wordt gekeken naar hoe het project de natuur, lucht, water en de gezondheid van mensen kan beïnvloeden. De 'Integrale Effect Analyse' is ook onderdeel van het traject. Hierbij worden, naast de effecten op het milieu, ook de kosten, verschillende technieken en toekomstvastheid bekeken. Toekomstvastheid betekent dat iets niet alleen nu goed werkt, maar ook in de toekomst goed blijft werken. In dit geval gaat het over de welke locaties het meest toekomst vast zijn voor het doel dat Vermilion wil bereiken, namelijk het winnen van aardgas in het FFW-gasveld. De onderzoeken voor het mer worden uitgevoerd door Bilfinger Tebodin, een ingenieursbureau dat wordt ingehuurd door Vermilion. De onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer), wordt op verschillende momenten om advies gevraagd. Zo heeft de Commissie mer advies gegeven over de concept-NRD. Dit advies wordt meegenomen in het vervolg van de procedure. De Commissie mer stelt per project een commissie samen van onafhankelijke experts. Voor dit project heeft de Commissie mer een commissie samengesteld met experts die onder andere kennis hebben van de bodem, de natuur, de waterhuishouding en het landschap. In de eerste fase van het mer worden de mogelijke locaties onderzocht waarna uiteindelijk een voorkeurslocatie wordt gekozen. In de Projectprocedure heet dit de voorkeursbeslissing (VKB). In de tweede fase wordt meer gedetailleerd onderzoek gedaan naar deze voorkeursbeslissing. De mer wordt daarna gepubliceerd, afgestemd met de regionale overheden (provincie, waterschap en gemeenten), voor iedereen ter inzage gelegd (iedereen kan dan ook weer een reactie indienen) en ter advies voorgelegd aan de Commissie mer. De regionale overheden worden op verschillende momenten in de procedure om advies

			gevraagd. Daarnaast wordt het winningsplan* getoetst door TNO, het Staatstoezicht op de Mijnen en de Mijnraad. Al deze partijen zijn onafhankelijk. Het is uiteindelijk aan de Minister om een afweging te maken tussen alle verschillende belangen en adviezen en vervolgens de keuze te maken of de gaswinning doorgaat en onder welke voorwaarden. Hierbij staat veiligheid altijd voorop. * Een winningsplan is een plan waarin een bedrijf uitlegt hoe het gas, olie of andere grondstoffen uit de grond wil halen. In het plan staat ook wat de gevolgen kunnen zijn voor de omgeving, zoals bodemdaling.
1.4	Omgevingswet 1187, 1227	Reactie	De indiener stelt dat in het geval van projectbesluiten er sprake moet zijn van een Evenwichtige Toedeling van Functies Aan Locaties (ETFAL).
		Antwoord	Ja, de taak om te zorgen voor een evenwichtige toedeling van functies aan locaties ligt in de basis bij de gemeente bij het opstellen en beheren van het omgevingsplan (vroeger heette dit het bestemmingsplan). Voor gaswinning FFW geldt de projectprocedure. Dat betekent dat de Minister van KGG en de Minister van VRO het omgevingsplan van de gemeente wijzigen. Dit gebeurt met het projectbesluit. Ook in het projectbesluit moet er sprake zijn van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties.
1.5	Het Hoofdpijnenakkoord 1227	Reactie	De indiener stelt dat op pagina 15 wordt verwezen naar het Hoofdpijnenakkoord. Het kabinet is inmiddels demissionair. Er wordt daarom afgevraagd, of het Hoofdpijnenakkoord en het daarin beschreven 'speerpunt leveringszekerheid' dan nog kan worden uitgevoerd en nageleefd?
		Antwoord	Ja, dit is beleid wat nog steeds geldt.

Volg-nr.	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	Onderwerp
2			<i>Overheid & Participatie</i>
2.1	Rol overheid 0972, 1169, 1232, 1250, 1506, 4308	Reactie	De indiener vraagt zich af in welk belang de overheid denkt. De overheid moet de burger beschermen.
		Antwoord	De overheid begrijpt dat mensen zich zorgen maken over gaswinning. De overheid weegt bij haar besluiten alle belangen zorgvuldig af: de veiligheid van inwoners, de bescherming van de natuur en leefomgeving, maar ook de zekerheid van onze energievoorziening. In de komende jaren blijft gas nog nodig om Nederland van energie te voorzien. We hebben gas nodig als overgangsbrandstof tijdens de energietransitie, de periode waarin we stap voor stap overstappen naar duurzame energie, zoals wind, zon en waterstof. Gas speelt hierin een belangrijke rol om te zorgen dat er voldoende energie beschikbaar blijft terwijl we het energiesysteem vernieuwen. Zo kan de industrie blijven draaien en houden we onze huizen warm. Ook zorgen we door gaswinning uit Nederlandse bodem dat we minder afhankelijk zijn van andere landen. Omdat er een Projectprocedure wordt gevolgd, is de minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) verantwoordelijk voor de uitvoering. De minister zorgt dat de procedure goed verloopt en let op alle belangen: ruimtelijk, ecologisch, economisch en maatschappelijk. Een vergunning mag alleen worden verleend of geweigerd binnen de wettelijke kaders. Het Projectbesluit wordt uiteindelijk samen genomen door de Minister van KGG en de Minister Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO). De keuze voor de locatie en het besluit zijn gebaseerd op uitgebreide onderzoeken naar de gevolgen voor het milieu en de leefomgeving. De Commissie mer, een onafhankelijk adviesorgaan, geeft hierover advies. Alle informatie is openbaar via www.rvo.nl/gaswinning-ffw. Bij projecten van nationaal belang, zoals gaswinning FFW, kan het Rijk een Projectbesluit nemen dat afwijkt van het bestaande omgevingsplan. Dat betekent niet dat gemeenten buiten spel staan. Gemeenten, provincies en waterschappen blijven in elke fase betrokken en geven advies over de plannen. Naast het Projectbesluit zijn ook een winningsplan en meerdere vergunningen nodig. Het bedrijf Vermilion vraagt deze aan bij de regionale overheden, die vervolgens zelf een besluit nemen over deze aanvragen.
2.2	Participatieplan	Reactie	De indiener vindt dat er geen sprake is geweest van een transparant inspraakproces met

	1164		eerlijke participatie van omwonenden.
		Antwoord	Tijdens het project zijn er meerdere momenten waarop omwonenden hun mening kunnen geven. Iedereen kan reageren op plannen en documenten die openbaar worden gemaakt. In de volgende fase kan men bijvoorbeeld reageren op de ontwerp-voorkeursbeslissing en het milieueffectrapport. Binnen deze inspraakmomenten kunnen omwonenden meepraten over zaken zoals: • hoe de mijnbouwlocatie wordt ingericht, bijvoorbeeld landschappelijke inpassing zoals boom hagen, • waar de nieuwe mijnbouwlocatie zou moeten komen te liggen, • andere punten die nog niet volledig in het milieueffectrapport zijn meegenomen. Hoe de omgeving mee kan denken wordt beschreven in het Participatieplan wat te vinden is op www.rvo.nl/gaswinning-ffw. Het is belangrijk om te benadrukken dat omwonenden geen beslissingsbevoegdheid hebben over de vraag of het project doorgaat, maar wél invloed kunnen uitoefenen op de manier waarop het project wordt ingericht en onderzocht. Het participatieplan beschrijft daarnaast hoe de communicatie en participatie met verschillende belanghebbenden heeft plaatsgevonden en waarover inspraak mogelijk is. Het participatieplan en een overzicht van eerdere reactiemomenten zijn te vinden op de website van RVO.
2.3	Invloed burgers / participatie / transparantie 1164, 1246, 1250, 1373, 2894, 3926, 4045, 4164, 4308, 4391, 4674, 4746, 4752, 4804	Reactie	Indiener vraagt zich af of inbreng nut heeft en wat er met hun reacties gedaan wordt. Daarnaast willen ze graag op de hoogte gehouden worden van de vorderingen van het project.
		Antwoord	Uit veel reacties blijkt dat indieners nu al informatie verwachten die pas veel later in het proces beschikbaar komt. Hiervoor moeten eerst nog onderzoeken worden uitgevoerd voor bijvoorbeeld het effect op het milieu of de omgeving. Hier is nu juist de concept -NRD voor bedoeld. Deze beschrijft wat onderzocht zal worden. Er zal daarom nog duidelijker worden gecommuniceerd wat de verschillende stappen zijn in de komende jaren, voordat er uiteindelijk besloten wordt of en hoe er gas uit dit gasveld gewonnen kan worden. Het hele traject dat voorafgaat aan gaswinning is weergegeven in de infographic die als bijlage bij deze nota is gevoegd. De huidige fase, de concept-NRD, is een volgende stap naar de planvorming en besluitvorming. Ook in latere fasen in het traject is er ambtelijk en bestuurlijk overleg, worden er stukken op de websites gezet, liggen besluiten en stukken ter inzage, zijn er informatiebijeenkomsten en kan iedereen meedenken over de plannen. Zo kan er worden meegedacht over:

			• hoe de mijnbouwlocatie wordt ingericht, bijvoorbeeld landschappelijke inpassing zoals boom hagen, • waar de nieuwe mijnbouwlocatie zou moeten komen te liggen, • andere punten die nog niet volledig in het milieueffectrapport zijn meegenomen. Hoe de om geving mee kan denken wordt beschreven in het Participatieplan wat te vinden is op www.rvo.nl/gaswinning-ffw. Het is belangrijk om te benadrukken dat omwonenden geen beslissingsbevoegdheid hebben over de vraag of het project doorgaat, maar wél invloed kunnen uitoefenen op de manier waarop het project wordt ingericht en onderzocht. De reacties worden bekeken en samengevoegd in een reactienota. In de documenten die ter inzage liggen, wordt aangegeven hoe de reacties worden meegenomen in het vervolg van het project. Indieners van reacties worden op de hoogte gehouden bij elke nieuwe fase van het project, op het moment dat er een nieuwe inspraakmogelijkheid is. Daarnaast is de voortgang van het project te volgen op de projectpagina van RVO: www.rvo.nl/gaswinning-ffw
2.4	Economische belangen / Lasten & lusten verdeling	Reactie	Indiener geeft aan dat de lasten en lusten niet goed verdeeld zijn. Daarnaast wordt aangegeven dat indieners graag zien dat er een deel van de opbrengst naar de om geving gaat, voor maatschappelijke doelen of voor schadevergoeding wordt gebruikt. Ook willen indieners zelf beslissen waar het geld aan besteed wordt.
	0994, 1195, 1230, 1250, 1382, 1397, 3890, 4270, 4397, 4868	Antwoord	Het kabinet heeft een onderzoek laten uitvoeren met als doel om tot een rechtvaardigere batenverdeling voor mijnbouwactiviteiten te komen. Uitkomsten zijn op 31 maart 2025 naar de Tweede Kamer gestuurd¹. Uit dit onderzoek blijkt dat er geen algemeen herverdeelmiddel voor mijnbouwbaten op te stellen is waarbij een verplicht karakter geldt. Toch wil het kabinet niet afzien van meer rechtvaardige verdeling van mijnbouwopbrengsten en zet daarom in op vrijwillige opbrengstenverdeling in winstgevende projecten. Daarover worden in het kader van het sectorakkoord gaswinning op land aanvullende afspraken gemaakt tussen Rijksoverheid en de sector. Die afspraken moeten bijdragen aan meer gelijkheid rond opbrengstenverdelingen. Eind 2025 wordt de Kamer geïnformeerd over de voortgang van deze aanvullende afspraken. Totdat er een sectorakkoord is, blijft de praktijk dat een gaswinningsbedrijf een bijdrage levert op vrijwillige basis. Vermilion heeft een zogeheten omgevingsfonds. Het Omgevingsfonds heeft als doel om

¹ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2025Z06093&did=2025D14092.

			duurzaamheidsinitiatieven en projecten van lokale organisaties te ondersteunen in de omgeving waar Vermilion actief is, zoals het versnellen van de energietransitie, verbetering van de biodiversiteit en de leefbaarheid in een lokale gemeenschap. Meer informatie over het Omgevingsfonds van Vermilion is te vinden op: vermilionenergy.com/nl/omgevingsfonds/. Opbrengstenverdeling staat los van eventuele schadevergoeding. Als wordt aangetoond dat eventuele schade wordt veroorzaakt door de gaswinning van Vermilion, zal Vermilion de schade vergoeden. Zie ook de antwoorden bij paragraaf 8.3.
2.5	Invloed van lagere overheden 2894, 3926	Reactie	De indiener geeft aan dat regionale overheden (provincie, waterschap, gemeenten) gaswinning geen goed idee vinden en willen duidelijkheid over hoe de adviezen en bezwaren van de regionale overheden worden gewaardeerd.
		Antwoord	De regionale overheden worden regelmatig op de hoogte gehouden over de voortgang van het project. Het is bekend dat de regionale overheden tegen het project gaswinning FFW zijn. De regionale overheden wordt bij elke fase van het project om advies gevraagd over verschillende zaken. Het is uiteindelijk aan het bevoegd gezag, de Minister van Klimaat en Groene Groei en de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, om in het projectbesluit een afweging te maken van de verschillende adviezen en belangen. Daarbij staat voorop dat er alleen toestemming kan worden gegeven voor de gaswinning als dat veilig en verantwoord kan.

3	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	<i>Gaswinning</i>
3.1	Gaswinning 1135, 1136, 1140, 1167, 1179, 1218, 1416, 4533, 4673	Reactie	De indiener is tegen de gaswinning.
		Antwoord	De indiener behoudt het recht om tegen gaswinning in de omgeving te zijn.
3.2	Nut en noodzaak 0972, 0994, 1010, 1027, 1034, 1039, 1127, 1148, 1188, 1219, 1273, 1430, 4868	Reactie	Indiener vindt dat gaswinning niet past in het toekomstbeeld van Nederland. Een groot deel van de omgeving van het FFW-project zijn al van het gas af. Zij zien de noodzaak niet van de gaswinning uit kleine velden, omdat we midden in de transitie naar duurzame energie zitten.
		Antwoord	Wereldwijd gebruiken mensen energie voor wonen, werken, voedsel, vervoer en vrije tijd. Nederland stapt daarbij over van fossiele naar duurzame energie. De overgang naar duurzame energie lukt helaas niet van de ene op de andere dag en kan niet zonder gebruik te blijven maken van fossiele energie, zoals aardgas. De diepe ondergrond speelt een belangrijke rol in deze overgang. Nederland blijft, zolang het nodig is, inzetten op fossiele brandstoffen uit de grond voor een deel van zijn energievoorziening. Op dit moment is er nog niet voldoende duurzame energie beschikbaar om helemaal te stoppen met het winnen van aardgas. Daarbij komt dat aardgas uit het verre buitenland importeren ons land afhankelijk maakt van landen waar je niet afhankelijk van wil zijn. Door aardgas uit Nederlandse bodem te winnen zorgen we ervoor dat huishoudens die nog gas gebruiken hun huis kunnen blijven verwarmen, de industrie kan blijven draaien en borgen we een zekere energievoorziening. Het kabinet onderzoekt hoe de afhankelijkheid van gas snel kan worden verminderd en heeft aangegeven niet meer te zullen winnen dan de binnenlandse vraag naar aardgas. Uit het jaarverslag 2024 "Delfstoffen en Aardwarmte" blijkt dat de hoeveelheid gas die in Nederland wordt geproduceerd, tot en met 2048 niet hoger zal zijn dan de vraag naar gas. Aardgas is de fossiele brandstof met de minste CO₂-uitstoot en is dus het minst schadelijk voor het klimaat. Dit werd ook toegelicht in de Kamerbrief van 6 december 2024 (Kamerstukken II, 2024/06, 33529, nr. 1264)
3.3	Importeren gas 1246, 1250	Reactie	De indiener acht het argument dat "import van aardgas leidt tot een 30% hogere CO ₂ -uitstoot ten opzichte van in Nederland gewonnen gas" onvoldoende onderbouwing voor gaswinning in de noordelijke provincies. Dit argument negeert het feit dat er ook alternatieve bronnen beschikbaar zijn, zoals aardgaswinning uit de Noordzee, die mogelijk minder impact hebben op het landschap en de leefomgeving.
		Antwoord	Het argument dat de import van aardgas leidt tot een 30% hogere CO ₂ uitstoot ten opzichte van in Nederland gewonnen gas is niet de enige reden waarom er uit de Nederlandse bodem

			gas wordt gewonnen. Op dit moment is er nog niet voldoende duurzame energie beschikbaar om helemaal te stoppen met het winnen van aardgas. Daarbij komt dat aardgas uit het verre buitenland importeren ons land afhankelijk maakt van landen waar je niet afhankelijk van wil zijn. Door aardgas uit Nederlandse bodem te winnen (2/3 van de binnenlandse productie op zee, 1/3 op land) wordt ervoor gezorgd dat huishoudens die nog gas gebruiken hun huis kunnen blijven verwarmen, de industrie kan blijven draaien en een zekere energievoorziening wordt geborgd. Deze redenen samen zorgen ervoor dat de Rijksoverheid het winnen van gas in Nederland blijft toestaan als dat veilig en verantwoord kan. Naast eigen gaswinning importeert Nederland ook aardgas uit andere landen. Dit is nodig, omdat Nederland niet genoeg gas uit eigen bodem produceert om alle inwoners en de industrie het hele jaar van gas te kunnen voorzien. Dit geïmporteerde gas komt via pijpleidingen uit Noorwegen, het VK en België en in vloeibare vorm (Liquid Natural Gas - LNG) met schepen uit andere delen van de wereld, waaronder de VS. Ten slotte levert productie in Nederland ook geld op in de vorm van aardgasbaten, wat inkomsten zijn op de Rijksbegroting.
3.4	Export van Nederlands gas naar het buitenland 0994, 1250	Reactie	Indiener denkt dat het gewonnen gas geëxporteerd wordt naar het buitenland. Daarbij wordt er afgevraagd waarom er dan geboord wordt als dit niet ten behoeve is van Nederland.
		Antwoord	In Nederland gewonnen gas komt voor een groot deel op de Nederlandse markt terecht, maar ook een deel wordt geëxporteerd naar Europese lidstaten zoals België en Duitsland. Als Nederland maken we deel uit van het Europese gasnetwerk. De Europese Unie hanteert voor al haar leden, waaronder Nederland, het principe van energiesolidariteit. Dit betekent dat alle landen binnen de Europese Unie een eigen gasmarkt in stand moeten houden. Ze moeten ook rekening houden met de belangen van andere landen uit de Europese Unie, zoals dat er genoeg gas beschikbaar is in ieder land. Ook moeten de landen elkaar helpen in crisissituaties. Daarom is het verboden voor de landen, dus ook voor Nederland, om gas alleen voor eigen huishoudens en industrie te reserveren. Dit is ook helemaal niet wenselijk. Nederland is namelijk een netto-importeur van gas, wat betekent dat het meer gas importeert dan het zelf produceert. Om voldoende, betaalbaar, gas in Nederland te hebben is het heel belangrijk dat er genoeg gas in Noordwest-Europa beschikbaar is. Ook nu de vraag naar gas door verduurzaming en de energietransitie wordt afgebouwd. Nederland profiteert daarom van het Europese gasnetwerk. Door een deel van het Nederlands gas te "delen" met andere landen, krijgt Nederland hier weer gas voor terug. Zo komen we nooit in een koud huis te zitten door een tekort aan gas.
3.5	Groningen 0976, 1020, 1034, 1039, 1091, 1108, 1134, 1137, 1142, 1148, 1151, 1168, 1169, 1179, 1187, 1188, 1195, 1219, 1231, 1232, 1246, 1250, 1318, 1326, 1427,	Reactie	De indiener vreest "Groningse toestanden" (schrikbeeld) met alle gevolgen, zowel financieel als emotioneel, die daarachter vandaan zijn gekomen. Zij vragen zich daarbij af of de overheid daarvan geleerd heeft. De veiligheid voor de burgers moet voorop staan.
		Antwoord	De veiligheid voor burgers staat voorop, nu en in de toekomst. Hoewel de omvang en mogelijke gevolgen van gaswinning uit kleine velden op

	1452, 1455, 1465, 1466, 1483, 1585, 1700, 1714, 1734, 1604, 1647, 1827, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 2894, 3077, 3079, 3091, 3102, 3150, 3157, 3196, 3217, 3219, 3230, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3269, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3400, 3401, 3408, 3455, 3456, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3609, 3457, 3646, 3764, 3787, 3846, 3880, 3890, 3891, 3926, 3995, 4027, 4043, 4164, 4174, 4308, 4326, 4375, 4387, 4391, 4465, 4620, 4860, 4861, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4746, 4752, 4804		land veel kleiner zijn dan bij het Groningenveld, begrijpt de overheid de zorgen. De overheid neemt deze zorgen serieus en heeft geleerd van t eerdere ervaringen die tot belangrijke verbeteringen hebben geleid. Zo zijn er meer methodes ontwikkeld om risico's van activiteiten in de diepe ondergrond beter te kunnen beoordelen en de toezichthouder (SodM) heeft meer personeel in dienst gekregen. Daarnaast is de schadeafhandeling via de Commissie Mijnbouwschade georganiseerd om de bewoners te ontzorgen, omdat de bewijslast niet meer bij de bewoner ligt. Dit betekent dat bij schade door gaswinning de bewoner niet zelf hoeft te bewijzen dat het door de gaswinning komt. De Commissie Mijnbouwschade regelt dit en beoordeelt de schade, zodat bewoners er niet zelf mee belast worden. Verder worden er aanvullende verbeteringen doorgevoerd. Zo wordt er gewerkt aan een kennisprogramma voor onderzoek naar sociale effecten van het gebruik van de diepe ondergrond, wordt data over de ondergrond beter toegankelijk gemaakt, en wordt het netwerk van KNMI om aardbevingen te meten verder uitgebreid. Om het toekomstig gebruik van de diepe ondergrond zorgvuldig te benutten en het vertrouwen te versterken, werkt het Ministerie van Klimaat en Groenen Groei ook aan de herziening van de Mijnbouwwet. De nieuwe wet zorgt ervoor dat de overheid beter kan sturen op veilig en verantwoord gebruik van de diepe ondergrond. Er is daarbij meer aandacht voor de gevolgen voor de samenleving, de omgeving en de kosten, ook nadat de activiteiten zijn afgelopen.
3.6	Gas uit eigen bodem 1246	Reactie	De indiener vraagt zich af hoe realistisch het is om te stellen dat gaswinning uit eigen bodem de energiezekerheid versterkt en de afhankelijkheid van andere landen verkleint, gezien de beperkte omvang van Nederland en de relatief kleine gasreserves.
		Antwoord	Nederland is een netto-importeur van gas, wat betekent dat het meer gas importeert dan het zelf produceert. Om voldoende, betaalbaar, gas in Nederland te hebben is het heel belangrijk dat er genoeg gas in Noordwest-Europa beschikbaar is, dus ook uit eigen bodem.

4	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	Effecten
4.1	Veiligheid 1034, 1039, 1116, 1148, 1187, 1219, 1246, 1250, 1373, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 3077, 3079, 3091, 3102, 3150, 3157, 3196, 3219, 3230, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3269, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3401, 3408, 3455, 3456, 3457, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3609, 3646, 3787, 3926, 3995, 4027, 4045, 4050, 4054, 4056, 4164, 4174, 4270, 4308, 4326, 4375, 4387, 4391, 4620, 4860, 4861, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4746, 4752, 4804	Reactie Antwoord	De indiener vindt dat gaswinning niet veilig en verantwoord uitgevoerd kan worden in het geplande gebied wat zij strijdig achten met de kamerbrief van 6 december 2024 dat 'veiligheid voor mens, natuur en milieu een absolute voorwaarde is voor gaswinning op land'. Een onafhankelijk onderzoek naar de veiligheid voor mens, natuur en milieu van gaswinning in het specifieke veenweidegebied wordt verzocht. Veiligheid voor mens, natuur en milieu is een absolute voorwaarde voor gaswinning uit kleine velden op land. Op verzoek van het ministerie van Klimaat en Groene Groei heeft het onafhankelijk kennisinstituut Deltares een aantal adviesvragen beantwoord over de effecten van bodemdaling in veenweidegebieden². Uit deze notitie volgt onder meer dat bodemdaling door inklinking van veen vele malen groter is dan de bodemdaling door gaswinning. Verder wordt uitgelegd dat gaswinningsbodemdaling veenoxidatie niet versterkt maar globaal gezien iets remt. Dit wordt veroorzaakt doordat door de bodemdaling er vernatting plaatsvindt waardoor minder veen aan de lucht wordt blootgesteld. Daarnaast geeft Deltares aan dat maatregelen genomen kunnen worden om de effecten van de bodemdaling door gaswinning tegen te gaan. Dit is zeer locatie specifiek en zal per plek moeten worden gezien in samenspraak met het waterschap. De afweging of er wel of geen gas gewonnen kan worden in veenweidegebied zal per aanvraag moeten worden gezien, mede op basis van de adviezen van de wettelijke adviseurs die ingewonnen worden voordat besluitvorming over gaswinning plaatsvindt. Verder wordt er voor dit project een volledige milieueffectrapportage (mer) uitgevoerd. In een mer wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van een project voor het milieu. Dit betekent dat er onder andere wordt gekeken naar hoe het project de natuur, lucht, water en de gezondheid van mensen kan beïnvloeden. Ook worden zaken zoals bodemdaling onderzocht en beschreven in het nog op te stellen winningsplan.
4.2	Overlast 1219, 4387	Reactie	De indiener verwacht veel overlast met betrekking tot geluid, licht en verkeer. Dit gaat ook over hinder van het beeld wanneer de mijnbouwlocatie gerealiseerd is.

² <https://www.deltares.nl/expertise/publicaties/beantwoording-adviesvragen-t-b-v-belangenafweging-bij-aanvragen-voor-gaswinning-in-friesland-in-verband-met-effecten-bodemdaling>

		Antwoord	Tijdens het aanleggen van de mijnbouwlocatie(s) is er sprake van tijdelijk geluidsoverlast en lichthinder. Ook is er meer verkeer om het materiaal naar de locatie te brengen. Deze thema's zullen ook worden onderzocht in de milieueffectrapportage. Vermilion neemt verschillende maatregelen om overlast zo veel mogelijk te beperken, zoals geluidisolatie op de installaties, het afstellen van de lampen en transportroutes voor het werkverkeer. Vermilion staat altijd open voor suggesties voor verdere verbetering. Over de inpassing in het landschap van de mijnbouwlocaties wordt proactief de inbreng van de directe omgeving gezocht tijdens deze procedure. Mocht u dus een idee hebben om de locatie beter te laten aansluiten op de omgeving, bijvoorbeeld door het planten van een boomhaag om de locatie heen, dan wordt u gevraagd dit direct door te geven aan Vermilion of dit aan te geven door het indienen van een reactie tijdens een terinzagelegging.
4.3	Welzijn / leefbaarheid 1010, 1108, 1148, 1219, 1227, 1250, 1465, 3103, 3211, 3231, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3260, 3310, 3355, 3401, 3431, 3570, 3602, 3608, 3646, 3787, 4043, 4050, 4054, 4056, 4397, 4433, 4619, 4620, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386, 3648, 3654, 4624, 4647	Reactie	De indieners halen aan dat de leefomstandigheden en het welzijn van de bewoners in het geding komt te staan door de gaswinning. De indieners vinden dat er onvoldoende is nagedacht over de gevolgen voor de omwonende.
		Antwoord	Gaswinning wordt alleen toegestaan als dat veilig en verantwoord kan. Of dit het geval is, moet blijken uit de milieueffectrapportage (mer) en in het winningsplan. In een mer wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van een project voor het milieu. Dit betekent dat er onder andere wordt gekeken naar hoe het project de natuur, lucht, water en de gezondheid van mensen kan beïnvloeden.
4.4	Bodemdaling 0976, 0979, 1017, 1138, 1143, 1148, 1164, 1187, 1195, 1219, 1224, 1227, 1231, 1318, 1326, 1367, 1368, 1373, 1397, 1427, 1430, 1433, 1455, 1475, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1827, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 2894, 3077, 3079, 3091, 3102, 3103, 3150, 3157, 3196, 3211, 3219, 3230, 3231, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3260, 3269, 3301, 3310, 3346, 3355, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3400, 3401, 3408, 3431, 3455, 3456, 3457, 3469, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3608, 3609, 3646, 3673, 3764, 3787, 3802, 3806, 3846, 3880, 3890, 3926, 3995, 4043, 4045, 4050, 4054, 4056, 4065, 4164,	Reactie	De indiener maakt zich zorgen over bodemdaling. Hoe wordt tijdens de gaswinning rekening gehouden met bestaande problemen zoals veeninklinking, funderingsschade en veranderingen in de waterhuishouding? Hoe wordt voorkomen dat deze problemen verergeren?
		Antwoord	Bodemdaling door de gaswinning wordt onderzocht en beschreven in het winningsplan. Onafhankelijke organisaties waaronder SodM en TNO brengen adviezen uit over het winningsplan aan de minister. In die adviezen komen de gevolgen van bodemdaling door gaswinning FFW nadrukkelijk aan bod. De minister stemt alleen in met het winningsplan als het veilig en verantwoord kan. Vermilion moet jaarlijks een zogeheten 'meetplan' indienen bij SodM, waarin staat beschreven hoe zij de bodemdaling meten en vervolgens de metingen uitvoeren. Tijdens de winning controleert SodM of de bodemdaling binnen de voorspelling blijft. Daarnaast worden ook de effecten op de waterhuishouding in kaart gebracht. Hierover wordt met Wetterskip Fryslân in gesprek gegaan en besloten of er maatregelen moeten worden genomen.

	4174, 4294, 4308, 4326, 4375, 4382, 4387, 4391, 4397, 4433, 4619, 4620, 4622, 4722, 4827, 4860, 4861, 4867, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4438, 4624, 4647, 4746, 4752, 4804		
	1187, 1224	Reactie	De indiener stelt dat in het kopje water(huishouding), bodemdaling niet wordt genoemd en adviseert hier bodemdaling wel te benoemen. Het is geen los thema, maar werkt in alle thema's door. Het woord bodemdaling wordt wel in Hoofdstuk 6 genoemd, maar moet hier ook geconcretiseerd worden.
		Antwoord	Het onderzoeken van de effecten van bodemdaling op de water(huishouding) is onderdeel van het project-mer. In dit onderzoek is specifiek aandacht voor de effecten van bodemdaling op dit aspect.
	1187	Reactie	De indiener vraagt zich af hoe de strijdigheid tussen het beleid van de ministeries KGG, IenW, BZK en LNV ten aanzien van bodemdaling en peilbeheer wordt opgelost. Dit gezien het feit dat peilverlaging volgens de Kamerbrief 'Water en Bodem Sturend' niet langer als passende herstelmaatregel wordt beschouwd, terwijl het ministerie van KGG blijft uitgaan van technische oplossingen die niet nader zijn gespecificeerd. Dit wordt gezien als een vorm van afwentelen van de problemen van bodemdaling.
		Antwoord	Hier wordt in het mer aandacht aan besteed. Project gaswinning FFW volgt de Projectprocedure. Dit betekent dat op nationaal niveau de verschillende nationale belangen worden afgewogen. Op advies van de Commissie mer wordt de bodemdaling in deze procedure eerder onderzocht dan eerst was bedacht. De bodemdaling komt nu tijdens de eerste fase van het mer aan bod, in plaats van tijdens de tweede fase. Zodra deelonderzoeken zijn afgerond,

			zullen die worden gedeeld en besproken met het waterschap. Dan zal ook blijken of er strijdigheid is in beleid.
4.5	Bodemtrilling / aardbevingen 0976, 1034, 1039, 1138, 1187, 1219, 1224, 1227, 1246, 1250, 1367, 1368, 1397, 1430, 1483, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 3077, 3079, 3091, 3102, 3150, 3157, 3196, 3219, 3230, 3269, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3400, 3408, 3456, 3457, 3473, 3494, 3504, 3602, 3609, 3673, 3846, 3880, 3995, 4045, 4050, 4054, 4056, 4065, 4164, 4174, 4308, 4326, 4387, 4391, 4619, 4622, 4722, 4827, 4860, 4861, 4867, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4647, 4746, 4752, 4804	Reactie	Indiener is bang voor een verhoogd risico van aardtrillingen en aardbevingen en de daarbij bijbehorende potentiële schade.
		Antwoord	Bodemdaling door de gaswinning wordt onderzocht en beschreven in het winningsplan. Onafhankelijke organisaties waaronder, SodM en TNO brengen adviezen uit over het winningsplan aan de minister. In die adviezen komen de gevolgen van bodemdaling door gaswinning FFW nadrukkelijk aan bod. De minister geeft alleen een vergunning voor gaswinning als het veilig en verantwoord kan. Vermilion moet jaarlijks een zogeheten 'meetplan' indienen bij de toezichthouder (SodM), waarin staat beschreven hoe zij de bodemdaling meten. Tijdens de winning controleert SodM of de bodemdaling binnen de voorspelling blijft. Daarnaast worden ook de effecten op de waterhuishouding in kaart gebracht. Hierover wordt met het Waterschap in gesprek gegaan besloten of er maatregelen moeten worden genomen.
4.6	Langetermijneffecten 1187, 1224	Reactie	De indiener stelt dat het plan- en project-mer duidelijk moet maken op welke termijn de mogelijke effecten optreden met specifieke aandacht naar de langetermijneffecten. Daarnaast is spreken van een kans op effect x niet voldoende, de impact van een effect moet helder zijn. Alleen zo kan de minister later afwegen of veilige en verantwoorde winning mogelijk is.

		Antwoord	In het project-mer worden de mogelijke milieueffecten van de voorgenomen activiteit uitgebreid onderzocht. Daarbij wordt, waar mogelijk, onderscheid gemaakt tussen korte - en langetermijneffecten. Waar van toepassing worden deze effecten getoetst aan de geldende wet- en regelgeving en beleidskaders. Daarnaast wordt in het MER niet alleen gekeken naar de kans op het optreden van een effect, maar ook naar de potentiële impact ervan. Op deze manier wordt een zo volledig mogelijk beeld geschetst van de milieugevolgen.
4.7	Definitie van effecten 1187	Reactie	De indiener stelt dat er teveel in het midden wordt gelaten welke effecten worden meegenomen, hoe deze beoordeeld worden en tot welke detailniveaus.
		Antwoord	In het concept-NRD is in hoofdstuk 6.3.1 een beoordelingskader opgenomen waarin wordt toegelicht welke milieuthema's in het project-MER worden onderzocht, op welk detailniveau dit gebeurt en welke criteria gelden. Dit kader biedt houvast voor een systematische beoordeling van de milieueffecten. Door het hanteren van dit beoordelingskader wordt geborgd dat de relevante effecten in voldoende detail worden onderzocht en dat de beoordeling plaatsvindt op basis van objectieve en toetsbare criteria.

5	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	<i>Natuur en Milieu</i>
5.1	Natura 2000-gebied 0976, 0979, 1010, 1091, 1138, 1151, 1161, 1164, 1179, 1224, 1250, 1366, 1367, 1368, 1382, 1397, 3150, 3459, 3570, 3802, 3806, 4043, 4164, 4174, 4382, 4387, 4391, 4397, 4433, 4619, 4620, 4622, 4860, 4861, 4867, 4624, 4647, 4746, 4752, 4804	Reactie	De indiener is bang voor de potentieel negatieve gevolgen voor nabijgelegen Natura 2000-gebieden en andere natuurgebieden. Hierbij is er veel zorg over de leefgebieden van vogels, bedreigde diersoorten en andere flora en fauna. De indiener is bang voor onherstelbare schade.
		Antwoord	Het FFW-veld ligt deels onder een Natura 2000-gebied. Een van de locatiecriteria is dat er geen mijnbouwlocatie in een Natura 2000-gebied gebouwd mag worden. Daarnaast worden de effecten van de gaswinning op het Natura 2000-gebied onderzocht en beoordeeld tijdens de procedure. In de milieueffectrapportage worden de effecten op natuur (gebieden en soorten) in de omgeving onderzocht.
5.2	Chemicaliën / verontreiniging 1034, 1039, 1187, 3764, 3806, 4065, 4174, 4622, 4827	Reactie	De indiener maakt zich zorgen over het gebruik van chemicaliën tijdens de gaswinning (BTX: Benzeen, Tolueen, Ethylbenzeen en Xyleen). De indiener is bang dat door het gebruik van chemicaliën verontreiniging van water en bodem zal optreden en vraagt zich af welke maatregelen worden genomen om het water en de bodem te beschermen.
		Antwoord	Gaswinning vindt plaats op enkele kilometers diepte. Er worden op deze diepte slechts zeer beperkt mijnbouwhulpstoffen gebruikt (b.v. corrosiemmer). De put is zo ontworpen dat er geen contact mogelijk is met drink- en grondwater. Het eerste deel van de put vanaf de grond heet de conductor. Dit is een stalen mantel die tientallen meters diep de grond wordt ingeheid. De conductor zorgt voor de stabiliteit van het ondiepe boorgat en beschermt het grondwater. Daarnaast wordt het boorgat dubbel 'verbuisd' door regelmatig een stalen bekledingsbuis ('casing') in het boorgat vast te cementeren. Tot slot wordt de winning continu gemonitord. Als er binnen de binnenste casing lekkage ontstaat, zal dat worden opgemerkt en kan er direct actie worden ondernomen. Een volledige tekening van een putontwerp kunt u in de (concept-)NRD terugvinden.
5.3	Veenweidegebied 0979, 1034, 1039, 1187, 1224, 1227, 1326, 1397, 1427, 1455,	Reactie	Er is al sprake van bodemdaling door veenoxidatie. De indiener uit zorgen over de mogelijke verergering van deze bodemdaling door de effecten van gaswinning. Daarnaast is de indiener van mening dat de veengrond niet geschikt is voor een mijnbouwlocatie.

	1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 3077, 3079, 3091, 3102, 3157, 3196, 3219, 3230, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3269, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3401, 3408, 3455, 3456, 3457, 3459, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3608, 3609, 3646, 3787, 3846, 3890, 3926, 3995, 4027, 4043, 4045, 4164, 4174, 4294, 4308, 4326, 4375, 4387, 4391, 4620, 4622, 4860, 4861, 4867, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4746, 4752, 4804	Antwoord	De gezamenlijke aanpak van de gevolgen van bodemdaling komt t in de provincie Fryslân bij elkaar in de Commissie Bodemdaling Aardgaswinning Friesland (CBAF). Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân hebben zich aangesloten bij de CBAF. Gemeenten kunnen zich hier ook bij aansluiten. Bergingsverlies en veenweidegebieden zijn op dit moment onderwerp van gesprek tussen de partijen in het CBAF. Het is van belang te benadrukken dat juist de CBAF is ingesteld om de nadelige effecten van bodemdaling op zowel de waterhuishouding, het waterpeil en de civieltechnische kunstwerken (zoals bruggen en dijken) te bespreken. Als er herstelwerkzaamheden nodig zijn, dan kunnen de provincie, het waterschap en gemeenten haar kosten claimen bij de CBAF waarna de operators, in dit geval Vermilion, de kosten vergoeden. Particulieren en kleine ondernemingen kunnen terecht bij de Commissie Mijnbouwschade (CM). Zie ook antwoord op vraag 4.1. Wat betreft de locatie, zijn er meerdere voorbeelden van mijnbouwlocaties in veengebieden waaruit blijkt dat de aanleg van een mijnbouwlocatie, wanneer er een goede fundering ligt, prima kan.
5.4	Waterwingebied	Reactie	De indiener zegt dat gaswinning niet mag plaatsvinden in een waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied of een Aanvullende Strategische Voorraden (ASV). Daarnaast is de indiener bang dat het drinkwater vervuild raakt door gaswinning. De vervuiling zal extra zwaar wegen op het al groeiende drinkwater probleem.
	0979, 1034, 1039, 1187, 1224, 1326, 1366, 1382, 1397, 1430, 1475, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 3077, 3091, 3100, 3102, 3103, 3150, 3157, 3196, 3211, 3219, 3230, 3231, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3260, 3310, 3355, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3401, 3408, 3431, 3455, 3456, 3457, 3459, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3608, 3609, 3646, 3764, 3787, 3806, 3846, 3890, 3995, 4027, 4043, 4065, 4164, 4174,	Antwoord	In het FFW-gaswinningsgebied bevinden zich onder andere een waterwingebied en een grondwaterbeschermingsgebied. In deze gebieden is het uitvoeren van diepboringen <u>niet</u> toegestaan. Vermilion zal ook geen voorstellen doen voor het boren in deze gebieden of voor het bouwen van nieuwe mijnbouwlocaties in deze gebieden. Voor Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's) is er geen verbod. ASV's zijn gebieden in Nederland die door de provincie worden aangewezen als mogelijke plek voor drinkwatervoorziening. Bij het winnen van gas in deze gebieden, kunnen extra regels en beperkingen gelden om de kwaliteit en beschikbaarheid van het grondwater te beschermen. In de milieueffectenrapportage worden de risico's voor het grondwater onderzocht en in beeld gebracht.

	4294, 4308, 4326, 4375, 4382, 4387, 4391, 4397, 4433, 4619, 4620, 4622, 4827, 4860, 4861, 4867, 4868, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4647, 4746, 4752, 4804, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426		
5.5	Waterhuishouding - Grondwater 0979, 1034, 1039, 1187, 1224, 1227, 1326, 1366, 1371, 1373, 1397, 1455, 1475, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2389, 2552, 2631, 2634, 3077, 3079, 3091, 3102, 3103, 3150, 3157, 3196, 3211, 3219, 3230, 3231, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3260, 3269, 3310, 3355, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3401, 3408, 3431, 3455, 3456, 3457, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3608, 3609, 3646, 3764, 3787, 3806, 3890, 3926, 3995, 4027, 4065, 4164, 4174, 4308, 4326, 4375, 4387, 4391, 4397, 4433, 4619, 4620, 4622, 4860, 4861, 4867, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916,	Reactie	De indiener is bang dat het waterpeil verandert, met alle potentiële gevolgen van dien, als gevolg van gaswinning. Indiener is bang dat door bodemdaling en veranderend waterpeil er meer wateroverlast komt.
		Antwoord	In het milieueffectrapport worden de effecten van bodemdaling die veroorzaakt zou worden door gaswinning onderzocht en in kaart gebracht. Verder bestaat er in Fryslân de commissie bodemdaling aardgaswinning Fryslân (CBAF). Hier zijn de provincie en het waterschap bij aangesloten. Als er sprake is van schade door gaswinning, dan is Vermilion verplicht de kosten voor deze maatregelen te vergoeden. Dit gebeurt binnen de afspraken met het CBAF. Daarnaast komt de bodemdaling in het winningsplan ook naar voren en wordt deze beoordeeld. Zie ook antwoord 4.1 en 5.3.

	3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4647, 4746, 4752, 4804		
	3890	Reactie	De indiener vraagt hoe er bij gaswinning rekening gehouden wordt met de kwetsbaarheid van het lokale afvoerstelsel en het risico op verergerde wateroverlast.
		Antwoord	In het milieueffectrapport worden de effecten op waterhuishouding, zoals in bovenstaande vraag, onderzocht en in kaart gebracht.
5.6	Waterhuishouding - Waterwegen met bruggen, tunnels en dijken 1161, 1373, 1455, 3103, 3211, 3231, 3249, 3260, 3401, 3570, 3608, 3609, 3764, 3787, 3846, 3880, 3890, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386	Reactie	De indiener wijst op de mogelijke schade aan infrastructuur zoals bruggen, tunnels en dijken als gevolg van gaswinning. Daarbij de vraag wie de verantwoordelijkheid heeft voor herstel en onherstelbare schade. Daarnaast wordt het risico benadrukt op verminderde hoogte en stabiliteit van zeedijken, zeesluizen en buitendijken ten opzichte van de zeespiegel. Dit kan leiden tot een verhoogd overstromingsrisico.
		Antwoord	In het milieueffectrapport worden de effecten van bodemdaling die zijn veroorzaakt door gaswinning onderzocht en in kaart gebracht. De gezamenlijke aanpak van de gevolgen van bodemdaling komt in de provincie Fryslân bij elkaar in de Commissie Bodemdaling Aardgaswinning Friesland (CBAF). De provincie en het waterschap nemen beide deel aan de CBAF commissie. Gemeenten kunnen zich hier ook bij aansluiten. Het is belangrijk om te benadrukken dat de CBAF is opgetuigd om de negatieve effecten van bodemdaling op zowel de waterhuishouding, het waterpeil en de civieltechnische kunstwerken (zoals bruggen en dijken) te bespreken. Als herstelwerkzaamheden nodig zijn, dan kunnen de provincie, het waterschap en gemeenten haar kosten claimen bij de CBAF, waarna de operators, in dit geval Vermilion, de kosten vergoeden. Het is ook belangrijk te vermelden dat Vermilion geen invloed heeft op de besluiten die de CBAF neemt en dat Vermilion de uitspraken van de CBAF moet opvolgen.
5.7	Verziltting 1455, 3926, 4622, 1187	Reactie	De indiener benoemt de toenemende bedreiging van verziltting van het grondwater en oppervlaktewater. Dit zal negatieve consequenties hebben voor de natuur.
		Antwoord	In het milieueffectrapport worden de effecten van bodemdaling, zoals verziltting, veroorzaakt

			door gaswinning nadrukkelijk onderzocht en in kaart gebracht.
5.8	Archeologisch gebied 1366, 1506, 4382	Reactie	De indiener benoemt dat de boringen op archeologisch gebied plaatsvinden. Daarnaast wordt voorgesteld om de definitie van de Omgevingswet aan te houden voor cultureel erfgoed.
		Antwoord	Archeologie is een thema dat wordt onderzocht in het milieueffectrapport. De definitie van cultureel erfgoed uit de Omgevingswet zal daarbij worden toegepast.

6	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	<i>Alternatieven</i>
6.1	Duurzame alternatieven 0976, 1027, 1148, 1179, 1188, 1219, 1250, 1373, 1408, 1465, 1433, 1465, 1466, 1734, 4722	Reactie	De indiener vindt dat gefocust moet worden op duurzame alternatieven, zoals wind-, water- en zonne-energie of het aanleggen van een warmtenet. Hierbij worden ook verwarmen vanuit het oppervlak en vergisting genoemd. Daarbij is de indiener bang dat door tijd, geld en energie te steken in mijnbouw, de ontwikkeling van duurzame alternatieven stil komt te staan.
		Antwoord	De overgang naar duurzame energie is in gang gezet, maar er is nog niet voldoende duurzame energie beschikbaar. Tijdens deze overgang naar duurzame energiebronnen speelt aardgas nog altijd een belangrijke rol. Helaas is er nog niet genoeg duurzame energie beschikbaar om met gaswinning te stoppen. In Nederland hebben we daarom nog gas nodig om thuis te koken, douchen en huizen in de winter te verwarmen. Ook de Nederlandse industrie kan nog niet zonder. In 2024 verbruikte Nederland ruim 30 miljard kubieke meter aardgas, ongeveer evenveel als in 2023. In de Kamerbrief van 6 december 2024 geeft het kabinet aan dat ze aardgas wil winnen uit de kleine gasvelden in Nederland, maar alleen als dit op een veilige en verantwoorde manier kan. Buiten dat we nog niet genoeg duurzame energie beschikbaar hebben in Nederland, zijn er ook andere redenen waarom we gas winnen uit de Nederlandse bodem. We willen bijvoorbeeld niet te veel afhankelijk zijn van landen waar je niet afhankelijk van wil zijn voor de import van aardgas. Ook vergroot het importeren van aardgas uit het (verre) buitenland de CO2-uitstoot. Daarnaast heeft het winnen van aardgas uit de Nederlandse bodem ook voordelen voor de energietransitie. De kennis over de diepe ondergrond en hoe we die op een veilige wijze kunnen gebruiken blijft behouden. Deze kennis kunnen we later weer gebruiken voor het opwekken of opslaan van duurzame energie.
6.2	Beleid duurzame energie 1027, 1164, 1179, 4867, 4868	Reactie	De indiener vindt gaswinning strijdig met de nationale en internationale klimaatdoelstellingen. Het investeren in fossiele brandstoffen staat haaks op de duurzame energietransitie.
		Antwoord	Er zijn op dit moment nog niet voldoende duurzame energiebronnen beschikbaar om te stoppen met het winnen van aardgas. In Nederland is een groot deel van de huizen en industrie afhankelijk van het aardgas. Zolang Nederland nog aardgas nodig heeft, heeft het huidige kabinet, demissionair of niet, de voorkeur om gas te winnen in eigen land, mits dit gas op een veilige en verantwoorde manier gewonnen kan worden. Naast

			het mogelijk houden van winning in eigen land zet de overheid in op het stimuleren van duurzame energie en het treffen van maatregelen om vraag naar fossiele brandstoffen te verminderen. Zie ook antwoord op vraag 3.2.
6.3	Afbouwen gaswinning van kleine velden 1195, 1250, 4867	Reactie	De indiener vindt dat dit project tegen het kleineveldenbeleid van de minister ingaat (afbouwen gasvelden).
		Antwoord	De gaswinning uit kleine velden op land neemt al jaren af, maar blijft in de periode dat we overstappen van fossiele brandstoffen op duurzame energiebronnen, nodig. Zolang huishoudens en bedrijven nog afhankelijk zijn van aardgas, geeft het kabinet de voorkeur aan gaswinning uit kleine gasvelden op land en zee boven het importeren van gas. Een belangrijke voorwaarde is dat de gaswinning uit deze velden op een veilige en verantwoorde manier moet kunnen gebeuren. Dit zorgt voor een hogere leveringszekerheid en maakt Nederland ook minder afhankelijk van het buitenland. Dat betekent dat er in de overgangperiode nog gaswinningsprojecten bij kunnen komen, zoals dit project. Dit past in het 'afbouwpad'. Daarmee valt het project gaswinning FFW binnen het kleine veldenbeleid zoals toegelicht in de Kamerbrief van 6 december 2024³ "Verantwoorde afbouw gaswinning op land". Zoals hierboven al aangegeven vindt het kabinet het belangrijk dat gaswinning op een veilige en verantwoorde manier gebeurt. Het kabinet neemt de bestaande zorgen serieus en wil daarom meer duidelijkheid geven over de toekomst van gaswinning op land. Zo worden er extra afspraken gemaakt voor gaswinning op land in de transitieperiode (het zogenaamde 'sectorakkoord gaswinning op land'). Deze afspraken zijn aanvullend op de bestaande afspraken. Dit moet voor meer voorspelbaarheid zorgen voor alle betrokkenen, de betrokkenheid van de omgeving versterken en duidelijkheid geven over de opbrengstenverdeling. Eind 2025 wordt de Kamer geïnformeerd over de voortgang van het ontstaan van deze extra afspraken.

³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2024Z20508&did=2024D48366>

7	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	Locatie
7.1	Afspraken omtrent locatie 1187, 1227, 1397, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 3077, 3079, 3091, 3102, 3157, 3196, 3219, 3230, 3269, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3401, 3408, 3455, 3456, 3457, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3609, 3646, 3673, 3787, 3926, 3995, 4027, 4045, 4065, 4164, 4174, 4308, 4326, 4375, 4387, 4391, 4620, 4860, 4861, 4867, 4867, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4746, 4752, 4804	Reactie	De indiener wil vermelding van de drie betreffende locaties, zodat hierover geen misverstanden kunnen ontstaan in de vervolgpcedure. Daarnaast verzoekt de indiener om een duidelijke uitsluiting van gaswinning buiten het FFW-gebied. De indiener wil ook een duidelijke uitspraak in het NRD over de uitsluiting van de locaties Oldelamer en Oppenhuizen.
		Antwoord	Het project gaat over het bouwen van maximaal drie mijnbouwlocaties (inclusief toegangsweg). Voor deze locaties worden een aantal mogelijkheden in het gebied onderzocht. Door bijvoorbeeld een reactie in te dienen op de voorkeursbeslissing (zie tijdlijn), kan er meegedacht worden over geschikte locaties. In het Participatieplan kunt u hier meer over lezen (www.rvo.nl/gaswinning-ffw). In het plan-mer worden alle mogelijke plekken voor deze locaties met elkaar vergeleken. Het zijn en blijven maximaal drie mijnbouwlocaties. Verder vindt de gaswinning plaats binnen het FFW-gebied. De locaties Oldelamer en Oppenhuizen worden binnen het project gaswinning FFW ook meegenomen. Met behulp van een ondergrondse leiding kan er mogelijk aangesloten worden op het FFW gasveld. In het plan-mer worden deze locaties tegen elkaar afgewogen. Eén van deze twee locaties zal gekozen worden. De locaties Oldelamer en Oppenhuizen zijn niet in beeld voor het <u>aanboren</u> van het gasveld, daarvoor liggen deze locaties te ver weg van het FFW-gasveld.
	0972, 1227	Reactie	De indiener vindt het onduidelijk in hoeverre het gebruik van eventuele tijdelijke locaties zich verhoudt tot het onderzoek naar alternatieven en varianten. De indiener vraagt zich af of, zelfs na het nemen van een voorkeursbeslissing, alsnog gekozen kan worden voor andere tijdelijke locaties voor diepboringen.
		Antwoord	In het plan-mer worden meerdere mogelijke locaties voor diepboringen onderzocht. Op basis van dit onderzoek wordt een voorkeursbeslissing genomen voor maximaal drie locaties. Deze voorkeurslocaties worden in het vervolgproces verder onderzocht en uitgewerkt. Na het nemen van de voorkeursbeslissing kunnen er <u>geen</u> nieuwe of andere tijdelijke locaties worden toegevoegd. Het alternatievenonderzoek in het plan-mer vormt daarmee de basis voor

			de besluitvorming. De keuze voor locaties is na de voorkeursbeslissing definitief voor het project.
	3673	Reactie	De indiener stelt vragen over de gekozen locatie en de wegen en leidingen die daarbij horen. Er wordt gevraagd om duidelijk te maken hoe groot de uitbreiding in Woudsend wordt, waar die precies komt en om daar een tekening van te laten zien. Ook wil de indiener weten hoe de nieuwe gasleiding naar het bestaande netwerk van Vermilion loopt, omdat dit invloed kan hebben op het water in het gebied. Tot slot zegt de indiener dat de locaties samen met de bijbehorende infrastructuur bekeken moeten worden, omdat die elkaar kunnen beïnvloeden.
		Antwoord	In het plan-mer wordt, op basis van het beoordelingskader zoals opgenomen in hoofdstuk 6.2 van het concept-NRD, een integrale effectenanalyse (IEA) uitgevoerd. Hiermee worden de voorkeurslocaties en tracés geselecteerd, waarbij onder andere ruimtelijke, technische en milieukundige aspecten worden meegewogen. Onderzoek naar de bestaande locatie in Woudsend inclusief verdere details worden in dit onderdeel van het mer verder beschreven. Na deze selectie worden in het project-MER de milieueffecten van de gekozen locaties en tracés verder onderzocht. Daarbij is specifiek aandacht voor effecten op de (lokale) waterhuishouding en andere relevante milieuthema's.

8	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	Schade
8.1	Woningen en infrastructuur 1034, 1039, 1091, 1108, 1112, 1143, 1148, 1164, 1179, 1187, 1219, 1246, 1250, 1373, 1397, 1408, 1430, 1433, 1452, 1455, 1466, 1475, 1585, 1483, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 3077, 3079, 3091, 3102, 3150, 3157, 3196, 3219, 3230, 3269, 3301, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3401, 3408, 3455, 3456, 3457, 3459, 3473, 3494, 3504, 3602, 3609, 3673, 3764, 3845, 3846, 3880, 3890, 3926, 4027, 4043, 4045, 4050, 4054, 4056, 4065, 4164, 4174, 4294, 4326, 4375, 4391, 4397, 4433, 4619, 4620, 4860, 4861, 4868, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4624, 4647, 4746, 4752, 4804	Reactie Antwoord	De indiener maakt zich zorgen over de mogelijke schade aan woningen en infrastructuur door gaswinning. De schade wordt verwacht door bodemdaling, aardbevingen, verzakkingen en waterproblemen die komen door gaswinning. Hoe wordt schade aan gebouwen en infrastructuur, als gevolg van trillingen, verzakkingen en veranderingen in het waterpeil, voorkomen? In het milieueffectrapport worden de effecten van bodemdaling veroorzaakt door gaswinning onderzocht en in kaart gebracht. De gezamenlijke aanpak van de gevolgen van bodemdaling komt t in de provincie Fryslân bij elkaar in de Commissie Bodemdaling Aardgaswinning Friesland (CBAF). De provincie en het waterschap nemen beide deel aan de CBAF commissie. Gemeenten kunnen zich hier ook bij aansluiten. Het is goed om te weten dat juist de CBAF is opgezet om de negatieve effecten van bodemdaling op zowel de waterhuishouding, het waterpeil en de civieltechnische kunstwerken (zoals bruggen en dijken) te bespreken. Als er herstelwerkzaamheden nodig zijn, dan kunnen de provincie, het waterschap en gemeenten haar kosten claimen bij de CBAF. Vermilion is dan verplicht de kosten te vergoeden. Het is ook belangrijk te vermelden dat Vermilion geen invloed heeft op de besluiten die de CBAF neemt en dat Vermilion de uitspraken van de CBAF moet volgen. Naast het milieueffectrapport, komen de thema's bodemdaling en bodemtrilling ook nog voor in het winningsplan. Een belangrijk onderdeel van het winningsplan is de Seismisch Risico Analyse (SRA). In deze analyse wordt gekeken naar de risico's op aardbevingen in het gebied waar gas gewonnen wordt. SodM en TNO, allebei onafhankelijke organisaties, brengen adviezen uit over het winningsplan. In die adviezen komt het risico op aardbevingen door gaswinning uit het FFW-veld aan bod. Alleen als dit veilig en verantwoord is, wordt er toestemming gegeven om gas te winnen. Bij het besluit op een winningsplan wordt er gekeken naar de kans op mogelijke schade veroorzaakt door gaswinning. Dit wordt beoordeeld door SodM en TNO met een Seismisch Risico Analyse (SRA). SodM en TNO doen dit op basis van de meest recente kennis van de ondergrond. Als er schade ontstaat door mijnbouw dan is de vergunninghouder, in dit geval Vermilion, aansprakelijk. De schade kan worden gemeld bij de Commissie Mijnbouwschade (CM) die onafhankelijk de oorzaak van de schade onderzoekt. Als hieruit blijkt dat de schade waarschijnlijk is veroorzaakt door gaswinning, dan moet Vermilion de schade vergoeden.

8.2	Nulmeting 1019, 1134, 1187, 1227, 1318, 1373, 1408, 1585, 1700, 1714, 1604, 1647, 1715, 1998, 2101, 2552, 2631, 2634, 2894, 3077, 3079, 3091, 3102, 3157, 3196, 3219, 3230, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3269, 3346, 3381, 3383, 3410, 3415, 3440, 3449, 3393, 3401, 3408, 3456, 3457, 3473, 3494, 3504, 3570, 3602, 3608, 3609, 3646, 3673, 3787, 3846, 3890, 3995, 4027, 4043, 4045, 4050, 4054, 4056, 4164, 4174, 4294, 4308, 4326, 4375, 4387, 4391, 4620, 4673, 4674, 4860, 4861, 3410, 3415, 3468, 3556, 3647, 4040, 4285, 4506, 4507, 3476, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459, 3538, 3648, 3654, 4012, 4021, 4416, 4569, 4649, 4293, 4746, 4752, 4804, 3406, 3467, 3480, 3481, 3555, 3573, 3574, 3576, 3580, 3583, 3585, 3595, 3656, 3658, 3692, 3697, 3825, 3831, 3832, 3861, 3863, 3901, 3916, 3919, 4028, 4047, 4062, 4173, 4280, 4407, 4426	Reactie	De indiener wil een onafhankelijke en deskundige nulmeting om de staat van hun woning vast te stellen voordat de mijnbouwactiviteiten beginnen. De indieners zijn het niet eens met de constatering dat een nulmeting niet zinvol is, omdat een nulmeting aantoonst of er tijdens/na de gaswinning veranderingen zijn ontstaan aan de gebouwen. Dit kan de Commissie Mijnbouwschade helpen bij haar onderzoek naar schade.
		Antwoord	De minister heeft in 2018 advies ingewonnen bij de Technische Commissie Bodembeweging (Tcbb) over de nut en noodzaak van een nulmeting aan gebouwen als hulpmiddel bij het vaststellen van mijnbouwschade ⁴ . Hieruit kwam onder andere naar voren dat een nulmeting voor gebouwen niet veel toevoegt en over het algemeen niet wordt aanbevolen. Het is erg belangrijk dat bij schade aan een gebouw het verband tussen de schade en de mijnbouwactiviteiten wordt aangetoond. Dit verband kan <u>niet</u> worden vastgesteld met een bouwkundige nulmeting. Met het seismische meetnetwerk kan wel de oorsprong van een aardbeving, vanaf een bepaalde sterkte, worden bepaald. Een bouwkundige nulmeting biedt alleen een momentopname van de toestand van een gebouw en is na verloop van tijd verouderd. Bij schade die waarschijnlijk is veroorzaakt door gaswinning, is het daarom belangrijk om dit zo snel mogelijk te melden bij de Commissie Mijnbouwschade. Deze onafhankelijke commissie kan dan onderzoeken wat de oorzaak van de schade is.
8.3	Schaderegeling 1019, 1091, 1134, 1219, 1227, 1246, 1250, 1367, 1368, 1455, 1480, 2894, 3100, 3147, 3150, 3646, 3673, 3802, 3846, 3890, 4620, 4672, 3648, 3654, 4624	Reactie	De indiener wil weten hoe de schaderegeling werkt. Zij willen dat Vermilion/de overheid een volledige vergoeding garandeert in geval van schade. Zij willen niet eindeloze trajecten doorlopen, maar zekerheid dat hun (potentiële) schade vergoed wordt. Daarbij vinden indieners het belangrijk dat er een onafhankelijke instantie de schadeclaims beoordeelt. Ook willen zij een omgekeerde bewijslast zoals in Groningen.
		Antwoord	Mijnbouwbedrijven, zoals Vermilion, zijn verantwoordelijk voor de schades die komen door hun mijnbouwactiviteiten. Het kabinet vindt het belangrijk dat bewoners die schade hebben door bodembeweging, die komt door bijvoorbeeld gaswinning, niet met deze schade achter blijven. Ook vindt het kabinet het belangrijk dat bewoners niet zelf hoeven aan te tonen of hun schade door mijnbouwactiviteiten is veroorzaakt.

⁴ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018D61706&did=2018D61706

			Om bewoners te ondersteunen bij schade aan gebouwen door bodembeweging die is veroorzaakt door gaswinning, is er een landelijke Commissie Mijnbouwschade opgericht. De Commissie Mijnbouwschade helpt bewoners en kleine bedrijven bij het afhandelen van schade. Zij hoeven zelf niet te bewijzen waardoor de schade is ontstaan. De schadegevallen in het gebied rondom het Groningenveld verschillen erg in aantal, ernst en omvang in vergelijking met schadegevallen door gaswinning in de rest van Nederland. Daarom wordt voor het Groningenveld en de gasopslagen in Grijskerk en Norg een andere methode van schadeafhandeling gehanteerd via het Instituut Mijnbouwschade Groningen.
	Schadefonds 1998	Reactie	De indiener wil weten welk schadefonds wordt opgericht om de eventuele schade veroorzaakt door de gaswinning te vergoeden en vraagt zich af of er een garantiestelling komt (bij voorkeur door de Gemeente Súdwest-Fryslân in samenwerking met Vermilion).
		Antwoord	Mijnbouwondernemingen, zoals Vermilion, zijn verantwoordelijk voor de schades die komen door hun mijnbouwactiviteiten. Als de verantwoordelijke mijnbouwonderneming niet meer bestaat of de schade niet kan betalen, kan er een schadevergoeding worden aangevraagd bij het bestaande Waarborgfonds Mijnbouwschade.
8.5	Waardedaling 1108, 1219, 3150, 3845, 4045, 4397, 4619, 4647	Reactie	De indieners maken zich zorgen over de negatieve effecten van gaswinning op onroerend goed, zoals woningen. Volgens hen leidt gaswinning tot waardedaling van huizen.
		Antwoord	Het is niet aannemelijk dat de waarde van een huis daalt door gaswinning. De waarde van bouwwerken, zoals huizen, wisselt veel als gevolg van meerdere oorzaken die niet samenhangen met gaswinning. Mocht de waardedaling van het bouwwerk door gaswinning toch bewezen worden, dan is Vermilion op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek verplicht de schade te vergoeden. Schade door het dalen van de waarde komt niet voor vergoeding vanuit de Commissie Mijnbouwschade in aanmerking. U kunt voor meer informatie en advies contact opnemen met de Commissie Mijnbouwschade. Voor gaswinningsproject FFW moet een projectbesluit worden genomen. Het projectbesluit wijzigt het omgevingsplan (voorheen bestemmingsplan) van de gemeente. In artikel 15.1 lid 3 van de Omgevingswet staat dat het

			projectbesluit geldt als schadeveroorzakend besluit waardoor er mogelijk nadeelcompensatie kan worden toegepast. Mensen kunnen waardevermindering van hun onroerend goed claimen bij het bevoegd gezag van het projectbesluit, de Minister van KGG en de Minister van VRO.
8.6	Cultureel erfgoed / monumentale panden 1430, 1506, 2389, 3100, 3103, 3150, 3211, 3231, 3249, 3250, 3252, 3253, 3255, 3260, 3310, 3355, 3381, 3401, 3431, 3459, 3570, 3602, 3608, 3646, 3787, 4043, 4045, 4050, 4054, 4056, 4164, 4382, 4391, 4397, 4433, 4619, 4620, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386, 3648, 3654, 4624, 4647, 4746, 4752, 4804	Reactie	De indiener maakt zich zorgen over mogelijke schade aan cultureel erfgoed en monumenten. Monumenten verdienen vanwege hun historische waarde en gevoelige constructies een aparte beoordeling bij het inschatten van risico's en schadegevoeligheid. Hoe wordt bij gaswinning rekening gehouden met de verhoogde kwetsbaarheid van monumenten en wie draagt de verantwoordelijkheid voor eventuele schadevergoeding.
		Antwoord	In het milieueffectrapport worden de archeologische- en cultuurhistorische waarden onderzocht en in kaart gebracht. Voor meer uitleg over de schadevergoeding, zie het antwoord bij vraag 8.3.
	1112	Reactie	De indiener woont in een boerderij die in 1840 is gebouwd en is niet onderheid met palen. Daarbij wordt gevraagd welke risico's gaswinning met zich meebrengt voor oudere, niet-onderheide gebouwen zoals deze boerderij.
		Antwoord	De effecten van gaswinning op oudere, niet-onderheide gebouwen, zoals deze boerderij, zijn op dit moment nog niet precies bekend. In het milieueffectrapport wordt dit verder onderzocht. Daarbij wordt ook gekeken naar de bodem, mogelijke verzakkingen en de invloed op gebouwen met een historische waarde.
8.7	Dubieuze Rol Vermilion 1227	Reactie	De indiener stelt dat hoewel Vermilion geen zitting heeft in de CBAF, het via de NAM invloed heeft op benoeming van leden, wat vragen oproept over onafhankelijkheid bij schadebeoordeling.
		Antwoord	De gezamenlijke aanpak van de gevolgen van bodemdaling komt t in de provincie Fryslân bij elkaar in de Commissie Bodemdaling Aardgaswinning Friesland (CBAF). De provincie en het Wetterskip hebben beide zitting in de CBAF, zij nemen evenals de mijnbouwbedrijven op gelijke voet deel aan de commissie. Ook gemeenten kunnen zich aansluiten bij de CBAF. Vermilion zelf heeft geen zitting in de CBAF, maar leden van de commissie hebben zitting namens de partij die het lid heeft voorgedragen. Hiermee is sprake van een balans van experts in de commissie. Het is van belang te benadrukken dat juist de CBAF is ingesteld om de nadelige effecten van bodemdaling op zowel de waterhuishouding, het waterpeil en de civieltechnische kunstwerken te bespreken. Als

			herstelwerkzaamheden aan de orde zijn, dan kunnen de provincie, het waterschap en gemeenten haar kosten claimen bij de CBAF, waarna de operators de kosten vergoeden. Het is ook belangrijk te vermelden dat Vermilion geen invloed heeft op de besluiten die de CBAF neemt en dat Vermilion de uitspraken van de CBAF moet volgen.
--	--	--	--

9	Sub-onderwerp en registratienummer	Onderdeel	Overig
9.1	Foutmelding toegang c-NRD 0975	Reactie	Indiener krijgt een foutmelding bij het openen van het concept-NRD.
		Antwoord	Dat is erg vervelend om te lezen. Hopelijk heeft de indiener op een later moment de concept-NRD wel kunnen openen en een reactie kunnen indienen. Bij een volgende fase kan er bij technische problemen contact worden gezocht met Bureau Energieprojecten op 088 042 47 47 of per mail: bureauenergieprojecten@minezk.nl , zodat de medewerkers kunnen helpen bij het openen van een document.
9.2	Positief over gaswinning 1063	Reactie	Indiener is positief over gaswinning
		Antwoord	Wij nemen deze reactie ter kennisgeving aan.
9.3	Kabels en leidingen 1187	Reactie	De indiener maakt zich zorgen over de risico's van bodemdaling als gevolg van gaswinning, in het bijzonder voor kwetsbare ondergrondse infrastructuur zoals asbestcementleidingen. De indiener vraagt zich af of er rekening gehouden is met de risico's van bodemdaling voor kwetsbare ondergrondse infrastructuur en wie de verantwoordelijkheid voor eventuele schade aan kabels en leidingen draagt.
		Antwoord	In het milieueffectrapport worden de effecten van bodemdaling veroorzaakt door gaswinning onderzocht en in kaart gebracht. De gezamenlijke aanpak van de gevolgen van bodemdaling komt in de provincie Fryslân bij elkaar in de Commissie Bodemdaling Aardgaswinning Friesland (CBAF). Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân hebben zich aangesloten bij de CBAF. Gemeenten kunnen zich hier ook bij aansluiten. Het is belangrijk om aan te geven dat juist de CBAF is opgericht om de negatieve effecten van bodemdaling op zowel de waterhuishouding, het waterpeil en de civieltechnische kunstwerken (zoals bruggen en dijken) te bespreken. Als er herstelwerkzaamheden nodig zijn, dan kunnen de provincie, het waterschap en gemeenten haar kosten claimen bij de CBAF, waarna Vermilion de kosten moet vergoeden. Het is ook belangrijk om te vermelden dat Vermilion geen invloed heeft op de besluiten die de CBAF neemt en dat Vermilion de uitspraken van de CBAF moet volgen.

9.4	Calorische waarden 1195	Reactie	De indiener wilt weten of men bereid is om onderzoek te doen naar de herintroductie van lokaal geproduceerd gas voor industrieel gebruik, vergelijkbaar met het historische fabrieksgas, als duurzaam alternatief voor aardgaswinning.
		Antwoord	Dit valt buiten de reikwijdte van dit project.
9.5	Verkeer 1219	Reactie	De indiener vraagt zich af welk effect gaswinning zal hebben op het verkeer in de regio. Wat is de toename van vrachtverkeer en een zwaardere belasting van de bestaande infrastructuur. Dit kan volgens de indiener leiden tot verstoring van de rust en veiligheid in dorpen, met negatieve gevolgen voor de leefomgeving.
		Antwoord	In het milieueffectrapport is verkeer een thema en dit wordt dus onderzocht en in kaart gebracht.
9.6	Technische details 1230	Reactie	De indiener wil meer weten over de gasvoorraad op technisch detail; 1. Vanaf welke diepte tot welke diepte zit de formatie laag waar gas gewonnen gaat worden? Wat is de samenstelling van deze laag? 2. Wat is de huidige druk die aanwezig is in het veld en met welke restdruk wordt er gestopt? 3. Wat is het verwachte aantal kuub gas dat gewonnen kan worden uit het gasveld? 4. Is er ook een 3d model beschikbaar van het veld, wat is er allemaal in kaart gebracht met het seismisch onderzoek de afgelopen jaren? 5. Hoeveel jaar is de boorput in bedrijf en met welke maximale snelheid wordt het gas gewonnen? Hoe kunnen wij garanties krijgen dat jullie je ook daar aan houden (niet zoals Groningen even gat in begroting dicht en alle adviezen SODM in de wind slaan)? 6. Wat is de kwaliteit van het gas (calorische waarde)? 7. Hoeveel geld wordt er verwacht om te verdienen en wat komt er terug voor de lokale gemeenschap 8. Wordt het gewonnen gasveld gevuld met water om bodemdaling te compenseren of is dat te duur?

		Antwoord	Verschillende onderwerpen die hier genoemd zijn, komen pas later in de procedure aan bod in het winningsplan. In het winningsplan staat bijvoorbeeld waar het gas wordt verwacht, een ondergrondse kaart, hoe lang en hoeveel Vermilion maximaal verwacht te produceren en de kwaliteit en druk van het gas. De regionale overheden worden op verschillende momenten in de procedure om advies gevraagd. Daarnaast wordt het winningsplan getoetst door TNO, het Staatstoezicht op de Mijnen en de Mijnraad. Al deze partijen zijn onafhankelijk. Het is uiteindelijk aan de Minister om een afweging te maken tussen alle verschillende belangen en adviezen en vervolgens de keuze te maken of de gaswinning doorgaat en onder welke voorwaarden. De ontwerpbesluiten komen ook ter inzage. Tijdens deze periode kan iedereen hierop reageren.
9.7	Schending Europese Wetgeving 1250	Reactie	De indiener stelt dat gaswinning negatieve effecten heeft op het milieu en de volksgezondheid en dat dit daarmee in strijd is met de Europese wetgeving zoals de Kaderrichtlijn Water en de Habitatrichtlijn.
		Antwoord	Juist om die reden is het wettelijk verplicht om een milieueffectrapportage (MER) op te stellen. In het MER worden de effecten van gaswinning op onder andere waterkwaliteit, natuur en gezondheid uitgebreid onderzocht. Dit gebeurt volgens de eisen van Europese richtlijnen zoals de Kaderrichtlijn Water en de Habitatrichtlijn.
9.8	Instemmingsbesluit 1371	Reactie	De indiener vraagt om een instemmingsbesluit met een harde einddatum, zonder mogelijkheid tot verlenging. Daarnaast wil de indiener weten op welk moment de negatieve effecten van gaswinning zodanig zijn dat de minister het instemmingsbesluit moet weigeren.
		Antwoord	Een instemming op een winningsplan bevat een harde einddatum. De initiatiefnemer, zoals Vermilion, mag overigens wel op ieder moment een nieuw verzoek tot instemming voor winning indienen, ook als dit na de einddatum uit het eerdere winningsplan ligt. Een winningsplan (of een verzoek tot verlenging daarvan) wordt getoetst aan artikel 36, eerste lid, van de Mijnbouwwet. De instemming kan helemaal of gedeeltelijk worden geweigerd. Er kunnen ook regels of voorwaarden aan worden verbonden, als dat nodig is om één van de volgende belangen te beschermen: • de veiligheid van omwonenden, • het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken (zoals bruggen en dijken) of de werking daarvan,

			• het belang van een goed en zorgvuldig gebruik van grondstoffen, aardwarmte en andere natuurlijke hulpbronnen, zoals grondwater voor drinkwater of plaatsen waar stoffen kunnen worden opgeslagen. • de negatieve gevolgen voor het milieu of de natuur.
9.9	Elektriciteitsnet 1419	Reactie	De indiener vraagt zich af waarom er wordt gekozen voor gaswinning als energieoplossing, terwijl het elektriciteitsnet dringend versterkt moet worden.
		Antwoord	Deze projectprocedure hoort bij de Mijnbouwwet. Vermilion heeft het recht om de aanvraag in te dienen en het Ministerie van Klimaat en Groene Groei moet de aanvraag behandelen. Het verbeteren van het elektriciteitsnet hoort niet bij deze procedure.
9.10	Rijksbeschermd stads- en dorpsgezicht 1506, 2389	Reactie	Het FFW-gasveld ligt in Súdwest Fryslân, tussen Follega en Woudsend. In het gebied ligt het rijksbeschermd dorpsgezicht Woudsend. Een rijksbeschermd stads- en dorpsgezicht wordt in paragraaf 6.3.1 niet genoemd. Ik adviseer om dit alsnog te doen, zodat het meegenomen en -gewogen kan worden in de (plan)MER.
		Antwoord	De opmerking is genoteerd. Dit aspect zal worden meegenomen en gewogen in het plan-mer.
9.11	Hemelwaterafvoer 3100, 3103, 3211, 3231, 3260, 3310, 3355, 3408, 3431, 4043, 4326, 4397, 4433, 4619, 4620, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386, 4624, 4647	Reactie	De indiener geeft aan dat in Woudsend recent veel geïnvesteerd is in het vernieuwen van de hemelwaterafvoer en het rioolstelsel. Verzakkingen door gaswinning zouden deze kostbare aanpassingen ondermijnen.
		Antwoord	Bodemdaling door gaswinning zal in het algemeen niet kunnen zorgen voor schade aan gebouwen en infrastructuur, omdat deze langzaam en verdeeld plaatsvindt. Het risico op aardbevingen wordt onderzocht in de milieueffectenrapportage en het winningsplan. De minister stemt alleen in met de gaswinning uit gasveld FFW als dit veilig kan. In dit besluit worden de onafhankelijke adviezen van TNO en SodM meegenomen. Eventuele schade aan het rioolstelsel en de hemelwaterafvoer kan door de gemeente worden gemeld bij de CBAF.

9.12	Bestaande locatie Woudsend 3100, 3157, 3196, 3211, 3231, 3260, 3310, 3355, 3408, 3431, 3431, 3483, 3510, 3527, 3571, 3572, 4386, 3478, 3587, 3588, 3594, 3597, 3599, 3604, 3605, 3723, 3859, 3864, 3866, 3869, 3872, 3882, 3886, 3893, 3894, 3895, 3896, 3905, 3907, 3911, 3915, 4039, 4042, 4046, 4049, 4069, 4082, 4083, 4176, 4456, 4459	Reactie	De indiener stelt dat de boorput onstabiel is en in de buurt ligt van het waterzuiveringsgebied Spannenburg.
		Antwoord	De put is niet onstabiel. De put is zo ontworpen dat er geen contact mogelijk is met drink- en grondwater. Het eerste deel van de put vanaf de grond heet de conductor. Dit is een stalen mantel die tientallen meters diep de grond wordt ingeheid. De conductor zorgt voor de stabiliteit van het ondiepe boorgat en beschermt het grondwater. Daarnaast wordt het boorgat dubbel 'verbuisd' door regelmatig een stalen bekledingsbuis ('casing') in het boorgat vast te cementeren. Tot slot wordt de winning continu gemonitord. Als er binnen de binnenste casing lekkage ontstaat, zal dat worden opgemerkt en kan er direct actie worden ondernomen. De dubbele buizen zijn een extra zekerheid en zo blijft het gas ook binnen het boorgat. Een volledige tekening van een putontwerp kunt u in de (concept-)NRD terugvinden.
	4827	Reactie	De indiener wil dat de put Woudsend meegenomen wordt in historische emissies en toekomstige emissies en wil met eigen bedrijf hier advies over leveren.
		Antwoord	Het is onduidelijk waar de indiener op doelt. Acquisitie in deze openbare procedure wordt niet op prijs gesteld.
9.13	Aardbevingszone 3103	Reactie	In recreatiepark 'de Rakken' en semi-recreatiepark 'Waterwende' (131 huizen met adres 'de Greiden' waarvan een flink deel permanent bewoond) is bij de bouw geen rekening gehouden met een aardbevingszone, deze is hier niet van toepassing. Bij het boren naar gas kunnen t.z.t. aardbevingen worden verwacht met mogelijk aanzienlijke schade. De indiener vraag zich af wie de eventuele schade hiervan op zich neemt.

		Antwoord	Het risico op aardbevingen wordt onderzocht in de milieueffectenrapportage en het winningsplan. De minister stemt alleen in met de gaswinning uit gasveld FFW als dit veilig en verantwoord kan. Mijnbouwbedrijven, zoals Vermilion, zijn verantwoordelijk voor de schades die komen door hun mijnbouwactiviteiten. Vanaf 1 juli 2020 kunnen burgers en micro-ondernemingen hun schade melden bij de Commissie Mijnbouwschade. De Commissie Mijnbouwschade helpt bewoners en kleine bedrijven bij het afhandelen van schade. Zij hoeven zelf niet te bewijzen waardoor de schade is ontstaan.
9.14	CO2-uitstoot 1250, 3150, 4622	Reactie	De indiener vraagt zich af hoe de CO2-uitstoot van gaswinning wordt verantwoord binnen het klimaatbeleid.
		Antwoord	Aardgas is de fossiele brandstof met de minste CO2-uitstoot en is dus het minst schadelijk voor het klimaat. Op dit moment hebben we in Nederland helaas nog niet genoeg duurzame energie beschikbaar om al onze huizen te verwarmen en de industrie te laten draaien. Tijdens de overgang naar duurzame energie blijft aardgas daarom nog hard nodig.
9.15	Gezondheidsproblemen 3570	Reactie	De indiener vraagt hoe de impact van gaswinning op de gezondheid van omwonenden onderzocht wordt en wie er verantwoordelijk is voor eventuele gezondheidskosten.
		Antwoord	Vermilion doet alles wat volgens de wet moet op het gebied van veiligheid op het werk, veiligheid voor anderen en het milieu. De minister wil dat dit goed gebeurt voordat hij instemt met de gaswinning. SodM controleert daarna of dit ook echt gebeurt.
9.16	Emotionele Schade 1246, 4050, 4054	Reactie	De indiener vraagt zich af hoe emotionele schade wordt vergoed.
		Antwoord	Het is begrijpelijk dat gaswinning vragen kan oproepen over mogelijke schade, ook emotionele schade. Het is goed om te weten dat de minister alleen toestemming geeft voor winning uit het gasveld FFW als dit veilig en verantwoord kan. Daarbij neemt de minister het advies van onafhankelijke wettelijke adviseurs, zoals TNO, SodM en de Mijnraad, nadrukkelijk mee in het besluit.

			Als er schade ontstaat, kunnen bewoners terecht bij de Commissie Mijnbouwschade. Deze commissie kan een vergoeding toekennen voor zichtbare schade aan woningen en voor directe materiële kosten, zoals bijvoorbeeld schoonmaakkosten. Voor immateriële schade, zoals stress door het proces of gevoelens van overlast, kan de Commissie helaas geen vergoeding geven.
9.17	Continuïteit van hun bedrijf 4045	Reactie	De indiener legt uit dat hun boerderij niet alleen van cultuurhistorisch belang is, maar ook het fundament vormt van een kleinschalige, duurzame onderneming. Gaswinning en de daarmee gepaard gaande risico's vormen een bedreiging voor het inkomen. De indiener vraagt zich af hoe verlies van inkomen voorkomen of gecompenseerd kan worden.
		Antwoord	Het is begrijpelijk dat gaswinning vragen oproept over mogelijke schade, ook schade die gevolgen kan hebben voor uw bedrijf en inkomen. Uw boerderij heeft cultuurhistorische waarde en is belangrijk voor uw onderneming, daarom is het logisch dat u hierover duidelijkheid wilt. Het is goed om te weten dat de minister alleen toestemming geeft voor winning uit het gasveld FFW als dit veilig en verantwoord kan. Daarbij neemt de minister het advies van onafhankelijke wettelijke adviseurs, zoals TNO, SodM en de Mijnraad, nadrukkelijk mee in het besluit. Als er schade ontstaat, kunnen pandeigenaren terecht bij de Commissie Mijnbouwschade. Deze commissie kan een vergoeding toekennen voor schade aan woningen en voor directe materiële kosten, zoals bijvoorbeeld schoonmaakkosten. Over het verlies van inkomen is het belangrijk om duidelijk te zijn. Er is geen vaste regeling van de overheid om inkomensverlies door gaswinning te vergoeden. Het is onwaarschijnlijk dat de aanleg van een mijnbouwlocatie of leidingen leidt tot inkomensverlies. Ook wordt inkomensverlies door bodembeweging als gevolg van gaswinning, gebaseerd op de ervaringen uit de praktijk, niet verwacht.
9.18	Gelijkwaardige juridische begeleiding 4167, 4391	Reactie	De indiener vraagt welke maatregelen worden genomen om te zorgen dat inwoners in het gaswinningsproces kunnen rekenen op gelijkwaardige juridische, inhoudelijke en communicatieve ondersteuning.
		Antwoord	Voor wat betreft de afhandeling van eventuele schade aan gebouwen kunnen bewoners terecht bij de Commissie Mijnbouwschade. Als een bewoner vermoedt dat schade aan zijn of haar woning is veroorzaakt door mijnbouwactiviteiten, zoals gaswinning, kan hij of zij zich melden bij de Commissie Mijnbouwschade. De Commissie Mijnbouwschade helpt

			bewoners en kleine bedrijven bij het afhandelen van schade. Zij hoeven zelf niet te bewijzen waardoor de schade is ontstaan. Mijnbouwondernemingen zoals Vermilion houden zich aan de adviezen van de Commissie Mijnbouwschade. Als de Commissie Mijnbouwschade adviseert dat het de schade waarschijnlijk door mijnbouwactiviteiten is veroorzaakt, wordt de schade zonder juridische procedures vergoed.
9.19	Herstel Flora en Fauna 4387	Reactie	De indiener vraagt zich af welke maatregelen worden genomen om de boorlocatie volledig te herstellen, inclusief natuurherstel.
		Antwoord	Als een locatie niet meer wordt gebruikt voor gasproductie en Vermilion zeker weet dat dit zo blijft, wordt de locatie opgeruimd. De locatie wordt weer teruggebracht in de oorspronkelijke staat.
9.20	Concretisering van onderwerpen en multi-interpretabele woorden in Hoofdstuk 6 van c-NRD 1187, 1224	Reactie	De indiener stelt dat er een concreet overzicht met onderwerpen aan de orde is gekomen tijdens bestuurlijk overleg die terug te vinden zijn in de concept-NRD. Wel mist de indiener een paar onderwerpen en de concretisering van hoe de thema's worden onderzocht. 1. Hoofdstuk 6 met het blokkenschema van de factoren voor het plan-mer en de integrale effectenanalyse missen criteria en een duiding of onderzoek kwalitatief of kwantitatief zal zijn. 2. Beide beoordelingskaders bevatten geen duiding van de lijst criteria in het Voornemen & Voorstel voor Participatie waar een locatie aan moet voldoen. De lijst in het Voornemen & Voorstel bevat verschillende multi-interpretabele woorden die de indiener geconcretiseerd wil verwachten in deze c-NRD: acceptabel, genoeg, voldoende, onacceptabel, ecologische geschiktheid, overige omgevingsfactoren
		Antwoord	In het plan-mer zal het onderzoek naar de locaties voornamelijk kwalitatief van aard zijn. Waar mogelijk en zinvol, zal het onderzoek ook kwantitatief worden uitgevoerd. Dit wordt per thema en factor nader toegelicht. Daarnaast wordt de lijst met criteria uit het Voornemen & Voorstel voor Participatie meegenomen bij de beoordeling van de locaties in het plan-mer. Daarbij wordt aandacht besteed aan het concretiseren van begrippen zoals "acceptabel", "voldoende" en "ecologische geschiktheid", zodat deze op een transparante en navolgbare manier kunnen worden gewogen in de integrale effectenanalyse.

9.21	Inspraakmomenten te beperkte tijd 1187, 1224	Reactie	De indiener stelt dat 6 weken voor een wettelijk advies, zienswijze en eventueel bezwaar en/of beroep te kort is om de effecten op het watersysteem ter plekke te berekenen, onderbouwen en aan te leveren.
		Antwoord	Zodra in het project-mer de effecten op het watersysteem in concept gereed zijn, wil Vermilion graag om tafel met Wetterskip Fryslân om de onderzoeksresultaten te bespreken.
9.22	Verkennd onderzoek van KGG 1224	Reactie	De indiener stelt dat op initiatief van het ministerie er een onderzoek gestart wordt over gaswinning in veenweidegebied. De indiener stelt dat de verdiepende informatie uit dit vervolgonderzoek een plek hoort te krijgen in de project- en/of plan-mer. Er moet een voorstel komen zodat beide processen gestroomlijnd kunnen worden. Dit om te voorkomen dat belangrijke informatie achteraf leidt tot mogelijke bijstellingen van de mer.
		Antwoord	In mei 2025 heeft Deltares een rapport in opdracht van het Ministerie van Klimaat en Groene Groei opgeleverd. In dit rapport is ingegaan op de effecten van gaswinning in veenweidegebied, maar gaf ook aanleiding voor een vervolgonderzoek. Het Ministerie van KGG heeft hiervoor opdracht gegeven en het Wetterskip is ook bij dit onderzoek betrokken. De nieuwe inzichten die dit onderzoek oplevert, zullen – indien tijdig beschikbaar – ook een plaats krijgen in het project-mer. Uiteindelijk worden vergunningen afgegeven op basis van de meest recente kennis.
9.23	Voorkeursbeslissing 1224	Reactie	De indiener stelt dat het plan-mer alternatieven en varianten vaststelt en zo een voorkeursbeslissing bepaalt. Echter moeten eerst de alternatieven en varianten onderzocht worden voor een weloverwogen beslissing gemaakt kan worden.
		Antwoord	In het plan-mer worden er verschillende alternatieven onderzocht. Aan het eind van deze fase kiest de Minister van Klimaat en Groene Groei op basis van de onderzoeken van het plan-mer en de integrale Effect Analyse (IEA) de mijnbouwlocaties en de leidingroutes.
9.24	Alternatieve plannen voor de grond 1187	Reactie	De indiener stelt dat er in het gebied nieuwe ontwikkelingen in beeld zijn die de ruimte vragen ; • Het gebied is nog in beeld voor een reservering van het traject van de ontwikkeling van de Lelylijn, dat zich in de MIRT-onderzoeksfase bevindt. • Het gebied is verder in beeld bij onderzoek naar mogelijke trace-

			alternatieven voor de 380 kV hoogspanningsverbinding Vierverlaten-Ens. In het ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie is in de nabijheid van de Tjeukemeer een van de zoekgebieden geweest voor een nieuwe munitieopslag Snel Inzetbare Capaciteit (SIC), met impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken. De plannen van het ministerie bevinden zich in de voorbereidende fase. Eind 2025 neemt het kabinet een definitief besluit over een voorkeurslocatie munitiedepot SIC. De plannen voor gaswinning passen niet bij de mogelijke nieuwe ontwikkelingen in het gebied.
		Antwoord	De verschillende andere ontwikkelingen in het gebied zijn bekend bij het projectteam. - Zodra er nieuwe stappen zullen worden gezet op het gebied van de Lelylijn, zullen de raakvlakken met het gaswinningsproject FFW worden onderzocht. - Er is regelmatig contact met de projectleiding van de projectprocedure van de 380 kV verbinding Vierverlaten – Ens. De verwachting is dat aan het begin van 2026 voorkeurstracé wordt vastgelegd. Als het alternatief door het zuidwesten van Fryslân wordt gekozen, dan zullen de raakvlakken met het gaswinningsproject FFW worden onderzocht. Het Ministerie van Defensie heeft aangegeven dat de locatie in Lemmer voor Snel Inzetbare Capaciteit (SIC) is afgefallen. De raakvlakken met het gaswinningsproject FFW hoeven daardoor niet verder te worden onderzocht.
9.25	Lustendeling 1187	Reactie	De indiener stelt dat 50% van de omzet uit gaswinning moet worden overgemaakt aan een nog op te richten stichting. Deze middelen worden verdeeld over twee maatschappelijke doelen: - Het ondersteunen van (startende) ondernemingen in Groningen, Friesland en Drenthe, zodat de regio daadwerkelijk meeprofiteert van de gaswinning (70%), - het opbouwen van een schadefonds waarmee toekomstige schade aan woningen, gebouwen en de leefomgeving snel kan worden vergoed, zonder langdurige procedures (30%).

		Antwoord	Het kabinet heeft een onderzoek laten uitvoeren met als doel om tot een rechtvaardigere batenverdeling voor mijnbouwactiviteiten te komen. Uitkomsten zijn op 31 maart 2025 naar de Tweede Kamer gestuurd. Uit dit onderzoek blijkt dat er geen algemeen herverdeelmiddel voor mijnbouwbaten op te stellen is waarbij een verplicht karakter geldt. Toch wil het kabinet niet afzien van meer rechtvaardige verdeling van mijnbouwopbrengsten en zet daarom in op vrijwillige opbrengstenverdeling in winstgevendende projecten. Daarover worden in het kader van het sectorakkoord gaswinning op land aanvullende afspraken gemaakt tussen Rijksoverheid en de sector. Die afspraken moeten bijdragen aan meer gelijkheid rond opbrengstenverdelingen. Eind 2025 wordt de Kamer geïnformeerd over de voortgang van deze aanvullende afspraken. Tot die tijd blijven we werken zoals we nu doen. Het gaswinningsbedrijf levert daarbij een bijdrage op vrijwillige basis. Vermilion heeft een zogeheten omgevingsfonds. Het Omgevingsfonds heeft als doel om duurzaamheidsinitiatieven en projecten van lokale organisaties te ondersteunen in de omgeving waar Vermilion actief is, zoals het versnellen van de energietransitie, verbetering van de biodiversiteit en de leefbaarheid in een lokale gemeenschap. Meer informatie over het Omgevingsfonds van Vermilion is te vinden op: vermilionenergy.com/nl/omgevingsfonds/. Opbrengstenverdeling staat los van eventuele schadevergoeding. Als wordt aangetoond dat eventuele schade wordt veroorzaakt door de gaswinning van Vermilion, zal Vermilion de schade vergoeden. Zie ook de antwoorden bij paragraaf 8.3
	1250	Reactie	De indiener gaat er vanuit dat dat er een lustenverdeling komt wat naar het gebied toe gaat. Dit moet ook opgenomen in paragraaf 2.2 om mee te kunnen praten over het onderwerp.
		Antwoord	Afgelopen jaar is er een onderzoek ⁵ geweest over voor mijnbouwactiviteiten. Uit het onderzoek blijkt dat er geen algemeen herverdeelmiddel op te stellen is voor alle activiteiten. Als er sprake zal zijn van een financiële compensatie dan zal die op vrijwilligheid basis zijn en vanuit de operator, in dit geval Vermilion. Daar wil het ministerie in het kader van het sectorakkoord ook afspraken met de sector over maken

⁵ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2025Z06093&did=2025D14092.

			zodat er meer gelijkheid komt. Hierover lopen nog gesprekken tussen het ministerie en de operators op land.
9.26	Netcongestie 1187	Reactie	De indiener vraagt zich af of het energienet het aankan dat de productie- en verwijderingsfase van het energienet komt.
		Antwoord	De elektriciteitsbehoefte tijdens de productiefase is beperkt. Vermilion meent dat er, door tijdige aanvraag bij de netbeheerder, voldoende stroom beschikbaar is.
9.27	Eigenaar van het gas 1187	Reactie	De indiener stelt dat de overheid jarenlang nalatig is geweest in het aanpassen van de wetgeving rond eigendom van gas. In tegenstelling tot Nederland, zijn in de Verenigde Staten de bewoners zelf eigenaar. Wetgeving is veranderbaar, en het is tijd dat Nederland dit ook doet.
		Antwoord	De Mijnbouwwet regelt in artikel 3 dat alle delfstoffen in de diepe ondergrond, zoals aardgas, eigendom zijn van de Staat. Dit idee komt voort uit het standpunt dat natuurlijke hulpbronnen voor iedereen in de gemeenschap moeten zijn. Het eigendom van de delfstoffen gaat naar de vergunninghouder zodra hij de delfstoffen mag winnen met een winningsvergunning. Staatsdeelneming Energie Beheer Nederland (EBN) neemt bij nagenoeg alle gaswinning voor 40% deel in de volledige gaswaardeketen: van opsporing, ontwikkeling, productie, opslag en verkoop van aardgas tot en met de laatste fase van het ontmantelen en verwijderen van de gasinfrastructuur. Via deelname door de staatsdeelneming EBN aan gaswinningsprojecten wordt geborgd dat de natuurlijke rijkdommen ook daadwerkelijk ten goede komen aan de gemeenschap als geheel.